

Arbetsmiljö

Sammanfattning

I detta ärende behandlar arbetsmarknadsutskottet 50 motionsyrkanden om arbetsmiljöfrågor från den allmänna motionstiden 2013. Yrkandena rör bl.a. frågor om arbetsgivarens ansvar för förebyggande arbetsmiljöarbete och rehabilitering och för företagshälsovård, skador och olycksfall i arbetet, kvinnors arbetsmiljö och arbetsmiljöforskning.

Utskottets utgångspunkt är att förhållandena i arbetslivet ska vara sådana att alla människor som kan arbeta ska få möjlighet att göra det utifrån sina egna förutsättningar. Ett fungerande arbetsmiljöarbete på alla arbetsplatser är en viktig förutsättning för att nå detta mål. Det är även en förutsättning för att fler ska få möjlighet att träda in på arbetsmarknaden och färre slås ut. Ett väl utvecklat arbetsmiljöarbete och kunskap om arbetsmiljön är viktigt inte minst för att kunna möta den demografiska utvecklingen och det stundande generationsskiftet på arbetsmarknaden. Utskottet är positivt inställt till den arbetsmiljöpolitik regeringen bedriver inom ramen för den nationella handlingsplanen för 2010–2015.

Utskottet föreslår i betänkandet att riksdagen riktar fem tillkännagivanden till regeringen. Tre gäller skador och olyckor i arbetslivet, ett gäller kränkande särbehandling i arbetslivet och ett gäller arbetsmiljöforskning.

Det första tillkännagivandet innebär att regeringen bör ta initiativ till att i dialog med arbetsmarknadens parter utforma en nollvision för dödsolyckor i arbetslivet. Utskottet konstaterar att sedan Sverige införde en nollvision för dödsfall i trafiken har antalet dödsolyckor minskat kraftigt. Det måste enligt utskottets mening vara lika viktigt att skydda medborgarnas liv när de befinner sig på jobbet som när de befinner sig i trafiken.

Det andra tillkännagivandet efterlyser att regeringen måste satsa mer på forskning, utbildning och tillsyn i syfte att minimera arbetsrelaterade dödsfall. Utskottet konstaterar att det utöver de som dör i arbetsolyckor finns ett stort antal andra dödsfall som är arbetsrelaterade.

Det tredje tillkännagivandet innebär att regeringen bör ta initiativ till att alla tillbud och olyckor som sker på svensk arbetsmarknad ska rapporteras till Arbetsmiljöverket och att myndigheten ska vara skyldig att registrera dessa. Utskottet pekar bl.a. på att ett aktuellt och växande problem är det

stora mörkertal som antas finnas när det gäller arbetsskador som drabbar utländsk arbetskraft som tillfälligtvis arbetar i Sverige och som inte anmäls eller registreras.

Det fjärde tillkännagivandet innebär att regeringen bör återkomma med förslag om hur mobbning och trakasserier i arbetslivet ska minska. Utskottet konstaterar att trakasserier i arbetslivet förutom det personliga lidandet för dem som drabbas kostar samhället mångmiljardbelopp varje år i form av bl.a. uteblivna inkomster, sjukersättningar och vårdkostnader.

Det femte tillkännagivandet innebär att regeringen bör tillsätta en utredning om hur arbetslivsforskningen kan samlas och stärkas. Utskottet anser att regeringens forskningspolitik inte säkerställer att tillräcklig forskning om arbetslivet bedrivs i Sverige.

De fem tillkännagivandena innebär att motionerna 2013/14:Ub570 (S) yrkande 31, 2013/14:A202 (V) yrkandena 8–10 och 21, 2013/14:A307 (S) samt 2013/14:A409 (S) yrkandena 30 och 34 tillstyrks av utskottet. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

I betänkandet finns 18 reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	5
Redogörelse för ärendet	9
Ärendet och dess beredning	9
Utskottets överväganden	10
Arbetsgivarens ansvar för förebyggande arbetsmiljöarbete och rehabilitering	10
Arbetsgivarens ansvar för företagshälsovård	14
Omställningsavtal för sjukskrivna	17
Skador och olycksfall i arbetslivet	19
En nollvision för dödsolyckor	20
Insatser i syfte att minska arbetsrelaterade dödsfall	20
Rapportering och registrering av tillbud och olyckor	21
Risker vid ensamarbete, m.m.	22
Kränkande särbehandling i arbetslivet	25
Kvinnors arbetsmiljö	27
Arbetsmiljön inom vissa sektorer	29
Lokala och regionala skyddsombud	31
Beställaransvar för arbetsmiljön	33
Sanktioner vid överträdelser av arbetsmiljörregler	35
Arbetsmiljöforskning	38
Reservationer	40
1. Förebyggande arbetsmiljöarbete, punkt 1 (S, MP, V)	40
2. Balans mellan arbete och fritid, punkt 2 (MP)	41
3. Arbetsanpassning och rehabilitering, punkt 3 (V)	42
4. Arbetsgivarens ansvar för företagshälsovård, punkt 4 (S, V)	43
5. Omställningsavtal för sjukskrivna, punkt 5 (S)	44
6. Omställningsavtal för sjukskrivna, punkt 5 (V)	44
7. Insatser i syfte att minska arbetsrelaterade dödsfall, punkt 7 (M, FP, C, KD)	45
8. Rapportering och registrering av tillbud och olyckor, punkt 8 (M, FP, C, KD)	47
9. Risker vid ensamarbete, m.m., punkt 10 (V)	48
10. Kränkande särbehandling i arbetslivet, punkt 11 (V)	49
11. Kunskap om och insatser för kvinnors arbetsmiljö, punkt 12 (S, MP, V)	50
12. Forskning om sambandet mellan arbetstider och kvinnors hälsa, punkt 13 (MP, V)	52
13. Arbetsmiljön inom vissa sektorer, punkt 14 (MP)	53
14. Arbetsmiljön inom vissa sektorer, punkt 14 (V)	54
15. Lokala och regionala skyddsombud, punkt 15 (S, MP, V)	55
16. Beställaransvar för arbetsmiljön, punkt 16 (S, MP, V)	56
17. Sanktioner vid överträdelser av arbetsmiljörregler, punkt 17 (V)	57
18. Arbetsmiljöforskning, punkt 18 (M, FP, C, KD)	58
Särskilt yttrande	61
Lokala och regionala skyddsombud, punkt 15 (S)	61

Bilaga

Förteckning över behandlade förslag	62
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013	62

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Förebyggande arbetsmiljöarbete

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:Sf379 av Tomas Eneroth m.fl. (S) yrkande 6 och

2013/14:A285 av Hillevi Larsson (S).

Reservation 1 (S, MP, V)

2. Balans mellan arbete och fritid

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:Sf264 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 7 och

2013/14:A225 av Phia Andersson (S).

Reservation 2 (MP)

3. Arbetsanpassning och rehabilitering

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 17 och

2013/14:A227 av Börje Vestlund (S) yrkandena 1 och 2.

Reservation 3 (V)

4. Arbetsgivarens ansvar för företagshälsovård

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:Sf213 av Kristina Nilsson och Eva Sonidsson (båda S) yrkande 1,

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 14,

2013/14:A241 av Kurt Kvarnström och Roza Güclü Hedin (båda S),

2013/14:A320 av Jasenko Omanovic m.fl. (S),

2013/14:A346 av Börje Vestlund (S) yrkandena 1 och 2 samt

2013/14:A386 av Finn Bengtsson m.fl. (M).

Reservation 4 (S, V)

5. Omställningsavtal för sjukskrivna

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:Sf219 av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V) yrkande 7 och

2013/14:Sf379 av Tomas Eneroth m.fl. (S) yrkande 16.

Reservation 5 (S)

Reservation 6 (V)

6. Nollvision för dödsolyckor

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör ta initiativ till att i dialog med arbetsmarknadens parter utforma en nollvision för dödsolyckor i arbetslivet. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 8.

7. Insatser i syfte att minska arbetsrelaterade dödsfall

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen måste satsa mer på forskning, utbildning och tillsyn i syfte att minimera arbetsrelaterade dödsfall.

Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 9.

Reservation 7 (M, FP, C, KD)

8. Rapportering och registrering av tillbud och olyckor

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör ta initiativ till att alla tillbud och olyckor som sker på svensk arbetsmarknad ska rapporteras till Arbetsmiljöverket och att myndigheten ska vara skyldig att registrera dessa.

Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 10.

Reservation 8 (M, FP, C, KD)

9. Övriga frågor om skador och olycksfall i arbetslivet

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:A226 av Christer Engelhardt (S),

2013/14:A287 av Hannah Bergstedt (S) och

2013/14:A381 av Monica Green (S).

10. Risker vid ensamarbete, m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:N229 av Jan R Andersson (M) yrkande 6,

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 11 och

2013/14:A219 av Ingemar Nilsson och Susanne Eberstein (båda S).

Reservation 9 (V)

11. Kränkande särbehandling i arbetslivet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör återkomma med förslag om hur mobbning och trakasserier i arbetslivet ska minska.

Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:A409 av Ylva Johansson m.fl. (S) yrkande 34 och avslår motionerna

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 18,

2013/14:A250 av Christer Winbäck (FP),

2013/14:A377 av Finn Bengtsson och Marta Obminska (båda M) och

2013/14:A379 av Abir Al-Sahlani (C).

Reservation 10 (V)

12. Kunskap om och insatser för kvinnors arbetsmiljö

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:A239 av Monica Green (S),

2013/14:A288 av Ylva Johansson m.fl. (S) yrkande 10 och
2013/14:A389 av Caroline Helmersson Olsson m.fl. (S).

Reservation 11 (S, MP, V)

13. Forskning om sambandet mellan arbetstider och kvinnors hälsa

Riksdagen avslår motion

2013/14:A339 av Lena Sommestad m.fl. (S).

Reservation 12 (MP, V)

14. Arbetsmiljön inom vissa sektorer

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:So348 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkande 19,

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 12,

2013/14:A204 av Jasenko Omanovic och Ingemar Nilsson (båda S)
och

2013/14:A284 av Suzanne Svensson och Kristina Nilsson (båda S).

Reservation 13 (MP)

Reservation 14 (V)

15. Lokala och regionala skyddsombud

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 13,

2013/14:A236 av Hillevi Larsson (S) yrkandena 1–3 och

2013/14:A244 av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S).

Reservation 15 (S, MP, V)

16. Beställaransvar för arbetsmiljön

Riksdagen avslår motion

2013/14:A409 av Ylva Johansson m.fl. (S) yrkande 33.

Reservation 16 (S, MP, V)

17. Sanktioner vid överträdelser av arbetsmiljöregler

Riksdagen avslår motion

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkandena 15 och 16.

Reservation 17 (V)

18. Arbetsmiljöforskning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet
anför om att regeringen bör tillsätta en utredning om hur arbetslivs-
forskningen kan samlas och stärkas.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2013/14:Ub570 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) yrkande 31,

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 21,

2013/14:A307 av Adnan Dibrani m.fl. (S) och

2013/14:A409 av Ylva Johansson m.fl. (S) yrkande 30.

Reservation 18 (M, FP, C, KD)

Stockholm den 13 mars 2014

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Jessica Polfjärd

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jessica Polfjärd (M), Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Katarina Brännström (M), Maria Stenberg (S), Gustav Nilsson (M), Patrik Björck (S), Christer Nylander (FP), Ann-Christin Ahlberg (S), Annika Qarlsson (C), Johan Andersson (S), Mehmet Kaplan (MP), Andreas Carlson (KD), Mattias Karlsson (SD), Jenny Petersson (M), Lotta Finstorp (M) och Ali Esbati (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlar arbetsmarknadsutskottet 50 motionsyrkanden om arbetsmiljöfrågor från den allmänna motionstiden 2013. En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilagan.

Tidigare under riksmötet har arbetsmarknadsutskottet behandlat vissa arbetsmiljöfrågor i betänkande 2013/14:AU2 om budgeten för 2014 på utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Utskottets överväganden

Arbetsgivarens ansvar för förebyggande arbetsmiljöarbete och rehabilitering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förebyggande arbetsmiljöarbete, balans mellan arbete och fritid samt arbetsanpassning och rehabilitering.

Jämför reservationerna 1 (S, MP, V), 2 (MP) och 3 (V).

Bakgrund

En arbetsgivare är enligt 3 kap. 2 § arbetsmiljölagen (1977:1160) skyldig att vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagarna utsätts för ohälsa eller olycksfall. En utgångspunkt i det förebyggande arbetsmiljöarbetet ska vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs.

Av 3 kap. 2 a § första och andra styckena arbetsmiljölagen framgår bl.a. att arbetsgivaren systematiskt ska planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö. Arbetsgivaren ska utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds av detta. Arbetsgivaren är också skyldig att i den utsträckning verksamheten kräver dokumentera arbetsmiljön och arbetet med denna samt upprätta handlingsplaner för arbetsmiljöarbetet. Arbetsmiljöverket har utfärdat en föreskrift (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

Av 3 kap. 2 a § tredje stycket arbetsmiljölagen framgår att arbetsgivaren också ska se till att det i verksamheten finns arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet som är organiserad på lämpligt sätt för att arbetsgivaren ska fullgöra sina uppgifter enligt arbetsmiljölagen och 30 kap. socialförsäkringsbalken. Arbetsmiljöverket har utfärdat en föreskrift (AFS 1994:1) om arbetsanpassning och rehabilitering. I 30 kap. socialförsäkringsbalken finns allmänna bestämmelser om rehabilitering och bestämmelser om rehabiliteringsplaner. Av 30 kap. 6 § framgår bl.a. att arbetsgivaren är skyldig att medverka till att den försäkrade arbetstagarens behov av rehabilitering ska kunna klarläggas och till att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering.

Motionerna

Socialdemokraterna accepterar enligt motion 2013/14:Sf379 av *Tomas Eneroth m.fl.* inte en utveckling där människor slås ut från arbetslivet på grund av sjukdom eller skada. Arbetslivet ska vara utformat så att människor orkar arbeta ett helt arbetsliv. Arbetsmiljöarbetet måste stärkas på alla nivåer – både förebyggande insatser och det systematiska arbetsmiljöarbetet behöver utvecklas och prioriteras (*yrkande 6*). *Phia Andersson (S)* framhåller i motion 2013/14:A225 behovet av satsningar på arbetsmiljöfrågor. Motionären lyfter bl.a. fram att allt fler tjänstemän sjukskrivs på grund av arbetsrelaterad stress. *Börje Vestlund (S)* föreslår i motion 2013/14:A227 dels att arbetsgivarnas rehabiliteringsansvar bör bli en del av lagen (1982:80) om anställningsskydd, LAS, (*yrkande 1*), dels att LAS måste blir tydligare, dvs. det ska framgå var arbetsgivarens ansvar upphör och samhällets ansvar börjar (*yrkande 2*). *Hillevi Larsson (S)* lämnar i motion 2013/14:A285 förslag som rör dåliga arbetsmiljöer, arbetsrelaterad ohälsa och arbetsmiljöarbete och anser att det bör satsas mer på det förebyggande arbetet.

Miljöpartiet konstaterar i motion 2013/14:Sf264 av *Åsa Romson m.fl.* att arbetet i dag för många människor är närvarande även på fritiden. Möjligheten att genom elektroniska hjälpmedel ha tillgång till mejl, arbetsdokument, databaser och arbetsrelaterade nyheter varje sekund under dygnet riskerar alltför lätt att bli ett tvång att använda den tillgången. Partiet anser därför att man bör tillsätta en utredning som kan se över hur samhället kan stödja människors möjlighet att skapa balans mellan arbete och fritid (*yrkande 7*).

Vänsterpartiet anser enligt motion 2013/14:A202 av *Josefin Brink m.fl.* att det förebyggande arbetets betydelse för att minska ohälsan inte kan överkattas. Arbetsgivarnas ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering behöver enligt partiet skärpas. Regeringen bör därför återkomma med förslag om ekonomiska sanktionsavgifter när det gäller ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering (*yrkande 17*).

Utskottets ställningstagande

Utskottets utgångspunkt är att förhållandena i arbetslivet ska vara sådana att alla människor som kan arbeta ska få möjlighet att göra det utifrån sina egna förutsättningar. Ett fungerande arbetsmiljöarbete på alla arbetsplatser är en viktig förutsättning för att nå detta mål. Det är även en förutsättning för att fler ska få möjlighet att träda in på arbetsmarknaden och färre slås ut. Insatser inom arbetsmiljöområdet ska förebygga ohälsa och olycksfall och i övrigt skapa en god arbetsmiljö. Ett välutvecklat arbetsmiljöarbete och kunskap om arbetsmiljön är viktigt inte minst för att kunna möta den demografiska utvecklingen och det stundande generationsskiftet på arbetsmarknaden. Pensionsåldersutredningen pekar i sitt slutbetänkande Åtgärder för ett längre arbetsliv (SOU 2013:25) på vikten av ökade insatser för att

minska antalet personer som inte kan arbeta ett helt arbetsliv. Enligt utredningen, som presenterar ett antal förslag på områden där insatser bör ske, finns det behov av en bred och långsiktig satsning på arbetsmiljön.

I september 2010 överlämnade regeringen skrivelsen En förnyad arbetsmiljöpolitik med en nationell handlingsplan 2010–2015 till riksdagen (skr. 2009/10:248). Riksdagen behandlade skrivelsen i mars 2011 (bet. 2010/11:AU3, rskr. 2010/11:187). Det huvudsakliga syftet med handlingsplanen är att peka i vilken riktning utvecklingen inom arbetsmiljöområdet bör gå och vilka områden som bör prioriteras för kommande insatser. En grundläggande utgångspunkt för den nationella handlingsplanen är att arbetsmiljön inte enbart ska ses som en källa till risker för individen, utan också visa på de positiva möjligheter som ligger i en bra arbetsmiljö.

Enligt vad regeringen framförde i budgetpropositionen för 2014 har halvtidsavstämningen av handlingsplanen visat att prioriteringarna i handlingsplanen fungerar väl. Handlingsplanen har också fungerat väl som styrinstrument. Regeringens bedömning var att handlingsplanen bör gälla under resterande period. Nya utmaningar och möjligheter inom arbetsmiljöområdet måste naturligtvis beaktas i det fortsatta arbetet. Utskottet ser över lag positivt på den nationella handlingsplan som regeringen har tagit fram och nu arbetar efter och välkomnar att den så långt fallit väl ut.

På arbetsmiljöområdet är lagstiftning visserligen det huvudsakliga medlet för att slå fast de grundläggande kraven på arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet. Utskottet vill dock framhålla den betydelsefulla roll arbetsmarknadens parter har på området. Det är i det lokala arbetet på arbetsplatserna i samverkan mellan arbetsmarknadens parter som arbetsvillkoren närmare utformas. Arbetsmarknadens parter har också en viktig roll genom möjligheterna att anpassa och komplettera lagstiftningen genom avtal. De har även betydelsefulla uppgifter när det gäller utbildning, informationsverksamhet, kunskapsbildning och kunskapsspridning.

Ett förebyggande och systematiskt arbetsmiljöarbete bidrar till en bra arbetsmiljö som gynnar alla. Arbetsgivaren ansvarar för arbetsmiljön och ska se till att arbetsmiljöarbetet ingår naturligt i verksamheten. Ett systematiskt arbetsmiljöarbete handlar om att i det dagliga arbetet uppmärksamma och ta hänsyn till alla förhållanden i arbetsmiljön som kan påverka de anställdas hälsa och säkerhet.

Mot denna bakgrund är det enligt utskottets mening anmärkningsvärt att en nyligen framtagen kunskapsöversikt som Arbetsmiljöverket beställt (Systematiskt arbetsmiljöarbete – syfte och inriktning, hinder och möjligheter i verksamhetsstyrningen, Rapport 2013:11) visar att alltför många arbetsgivare inte prioriterar arbetsmiljöarbetet. Forskarna bakom rapporten konstaterar att större arbetsgivare har goda rutiner för det förebyggande arbetsmiljöarbetet på pappret, men att brister uppkommer i den praktiska tillämpningen. Arbetsgivare ger inte chefer möjligheter att styra verksamheten mot säkrare arbetsplatser. En av rapportens slutsatser är att det är lättare att minska riskerna som rör olycksfall. Förklaringen är att dessa är

mest märkbara och lättast att mäta. Det är svårare att nå resultat med det arbetsmiljöarbete som gäller de långt större riskerna i form av att arbetets organisering kan ge belastningsskador och stressrelaterad ohälsa, konstaterar forskarna. Fallstudier i rapporten visar hur långt olika branscher kommit med arbetsmiljöarbetet.

Det är mot denna bakgrund enligt utskottets mening välkommet att Arbetsmiljöverket genomför en treårig satsning på det förebyggande arbetsmiljöarbetet genom möten och workshoppar med bl.a. småföretag, en vägledning och webbverktyg. Myndighetens inspektioner kommer också genomgående att ha det förebyggande arbetet som tema.

Utskottet anser det också vara välkommet att Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan nyligen inlett en gemensam informationskampanj med fokus på långsiktigt friska medarbetare och arbetsplatser. Kampanjen är tänkt att inspirera framför allt mindre företag och organisationer att satsa på förebyggande arbetsmiljöarbete. Basen i kampanjen är fyra ”nycklar” till friska företag, som tagits fram av forskningsprojektet Hälsa och framtid. Detta forskningsprojekt har arbetat gränsöverskridande för att identifiera faktorerna bakom friska företag, och samlat representanter för näringsliv, fackförbund, forskare från Karolinska institutet, Uppsala universitet och Centrum för folkhälsa inom Stockholms läns landsting samt försäkringsbolag. I Arbetsmiljöverkets och Försäkringskassans informationskampanj ingår en ny webbplats, som utvecklats för att arbetsgivare ska kunna testa hur den egna arbetsplatsen mår.

Utskottet är även i övrigt övertygat om att kunskapsspridning om arbetsmiljö i hela samhället är en central del av det förebyggande arbetsmiljöarbetet. Det är också ett prioriterat område i den nationella handlingsplanen. Utskottet välkomnar att regeringen som ett led i kunskapsspridning på arbetsmiljöområdet under 2013 har ökat Arbetsmiljöverkets kunskapsspridningsuppdrag och att myndigheten har inrättat en nationell funktion för kunskapsområdet arbetsmiljö och arbetsliv, vilket utskottet återkommer till nedan.

Utskottet ser positivt på att arbetsmiljöområdet i stort är föremål för nytänkande och att det präglas av ett synsätt där man inte bara ser risker utan även möjligheter. Samtidigt som systemen för att minska riskerna i arbetsmiljön förbättras är det viktigt att arbetsmiljöns möjligheter att bidra till hälsa och välbefinnande i högre grad uppmärksammas och utvecklas. Utskottet är positivt inställt till regeringens arbetsmiljöpolitik som den kommer till uttryck i den nationella handlingsplanen och noterar att Arbetsmiljöverket aktivt driver på för att utveckla det förebyggande och systematiska arbetsmiljöarbetet. Mot denna bakgrund finner inte utskottet att det finns något skäl att föreslå några initiativ på området.

Utskottet anser vidare att frågan om arbetsanpassning och rehabilitering för arbetstagare som är i behov av sådant stöd är viktig. Det är inte bara viktigt för den enskilda arbetstagaren och arbetsplatsen, utan även för att upprätthålla goda förutsättningar för en väl fungerade arbetsmarknad och

för samhället i stort. Enligt utskottet är det av central betydelse att det finns ett regelverk på området som syftar till att motverka långa och passiva sjukskrivningar och att personer hamnar i permanent utanförskap. Utskottet anser att den rådande ordningen för arbetsgivares ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering är väl avvägd och ändamålsenlig. Utskottet anser inte att ett system med ekonomiska sanktionsavgifter på detta område eller reglering i LAS skulle bidra till det syfte som regelverket på området bör ha.

Mot bakgrund av det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna 2013/14:Sf264 (MP) yrkande 7, 2013/14:Sf379 (S) yrkande 6, 2013/14:A202 (V) yrkande 17, 2013/14:A225 (S), 2013/14:A227 (S) yrkandena 1 och 2 och 2013/14:A285 (S).

Arbetsgivarens ansvar för företagshälsovård

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om arbetsgivarens ansvar för företagshälsovård.

Jämför reservation 4 (S, V).

Bakgrund

Enligt 3 kap. 2 c § arbetsmiljölagen ska arbetsgivaren svara för att den företagshälsovård som arbetsförhållandena kräver finns att tillgå. Med företagshälsovård menas en oberoende expertresurs inom områdena arbetsmiljö och rehabilitering. Företagshälsovården ska särskilt arbeta för att förebygga och undanröja hälsorisker på arbetsplatser och ha kompetens att identifiera och beskriva sambanden mellan arbetsmiljö, organisation, produktivitet och hälsa.

Enligt 12 § Arbetsmiljöverkets föreskrift om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1) ska arbetsgivaren, när kompetensen inom den egna verksamheten inte räcker för det systematiska arbetsmiljöarbetet eller för arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering, anlita företagshälsovård eller motsvarande sakkunnig hjälp utifrån. När företagshälsovård eller motsvarande sakkunnig hjälp anlitas ska den vara av tillräcklig omfattning samt ha tillräcklig kompetens och tillräckliga resurser för detta arbete.

Motionerna

Vänsterpartiet framför i motion 2013/14:A202 av *Josefin Brink m.fl.* att alla arbetstagare bör ha tillgång till en kvalitetssäkrad företagshälsovård. Partiet anser att en väl fungerande företagshälsovård som bidrar till att stärka det systematiska förebyggande arbetsmiljöarbetet är av stor betydelse om vi ska orka arbeta fram till 65 år eller längre. Regeringen bör

därför ta initiativ till att, i samverkan med arbetsmarknadens parter, skapa en effektiv kvalitetssäkrad företagshälsovård som omfattar alla arbetstagare (*yrkande 14*).

Kristina Nilsson och Eva Sonidsson (S) betonar i motion 2013/14:Sf213 *yrkande 1* bl.a. vikten av att företagshälsovården omfattar många och att det förebyggande arbetsmiljöarbetet prioriteras. I motion 2013/14:A241 av *Kurt Kvarnström och Roza Güclü Hedin (S)* efterlyses en bra kvalitetssäkrad företagshälsovård som finns nära arbetsplatserna, och motionärerna anser också att det bör övervägas om inte företagshälsovården ska vara obligatorisk för alla anställda. *Jasenko Omanovic m.fl. (S)* vill enligt motion 2013/14:A320 att regeringen återkommer med ett förslag om ett förtydligande av arbetsgivarnas ansvar att erbjuda sina anställda en kvalitetssäkrad företagshälsovård. I motion 2013/14:A346 av *Börje Vestlund (S)* föreslås dels att företagshälsovård bör bli obligatorisk på alla arbetsplatser (*yrkande 1*), dels att företagshälsovården bör kvalitetssäkras (*yrkande 2*). *Finn Bengtsson m.fl. (M)* pekar i motion 2013/14:A386 på möjligheten att se över förutsättningarna för ett fortsatt stöd av företagshälsovården i syfte att förbättra möjligheterna för en välfungerande utveckling av arbetsmiljön.

Utskottets ställningstagande

Arbetsgivarens ansvar för att tillhandahålla företagshälsovård regleras förutom i arbetsmiljölagen även genom föreskrifter och allmänna råd som har utfärdats av Arbetsmiljöverket. Verket har i sin instruktion uppdraget att följa och främja företagshälsovårdens utveckling. Frågor om företagshälsovård och dess omfattning har behandlats av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast i betänkande 2012/13:AU11.

Utskottet noterar att det av arbetsmiljöundersökningen Arbetsmiljön 2011 (Arbetsmiljöstatistik Rapport 2012:4), som genomförts av SCB på uppdrag av Arbetsmiljöverket, framgår att ungefär två av tre kvinnor och män uppger att de har tillgång till företagshälsovård på sin arbetsplats. Det är ungefär i nivå med motsvarande rapport för 2009. Företagshälsovården tycks vara mer utbyggd i medelstora och stora företag än i små företag och jämförelsevis väl utbyggd i den offentliga sektorn. Inom olika typer av servicearbeten är tillgången till företagshälsovård mindre. Personer med en mer omfattande yrkesutbildning har i många fall en bättre tillgång till företagshälsovård än personer med kortare utbildningsbakgrund.

Utskottet kan konstatera att en stor del av diskussionen de senaste åren har handlat om företagshälsovårdens roll och uppgifter i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen. Företagshälsovårdens roll i det hälsofrämjande och förebyggande arbetsmiljöarbetet har inte ägnats lika stor uppmärksamhet, vilket är att beklaga.

Vikten av en fungerande och välutvecklad företagshälsovård lyfts fram i den nationella handlingsplanen för arbetsmiljöpolitiken. Enligt skrivelsen har förutsättningarna för företagshälsovården stärkts, vilket enligt utskottet

är positivt. Samtidigt vill utskottet liksom regeringen understryka vikten av att företagshälsovårdens förebyggande roll även fortsättningsvis lyfts fram. På så sätt kan företagshälsovården utvecklas så att fler anställda och arbetsgivare får del av en väl fungerande och kompetent expertresurs. Behovet av en kompletterande expertresurs i arbetsmiljöfrågor är vanligtvis särskilt stort hos små och medelstora företag.

Enligt utskottets uppfattning har arbetsgivaren en avgörande roll för utvecklingen genom att i sin upphandling av företagshälsovårdens tjänster påverka utbudet och inriktningen av verksamheten. Statens insatser bör främst inriktas på att främja företagshälsovårdens kvalitet, t.ex. genom en utveckling där utbildning inom företagshälsovårdens kunskapsområden ges vid universitet och högskolor. Utskottet har tidigare framhållit den utveckling som har skett på området genom att företagshälsovårdsutbildningar har flyttats in i det reguljära högskole- och universitetssystemet samt att en professur i företagshälsovård har inrättats. Det finns även skäl att lyfta fram det arbete som den av regeringen inrättade delegationen för kunskapsområdet företagshälsovård, den s.k. FHV-delegationen, har utfört på området. Genom bl.a. studiehandboken Framgångsrik företagshälsovård – möjligheter och metoder (SOU 2011:63) och slutrapporten Kunskapsområdet företagshälsovård – en rapport om utbildning, utveckling och forskning (SOU 2011:79) har FHV-delegationen bidragit till kunskapsutvecklingen inom företagshälsovården.

Utöver kunskapsutveckling är informationsspridning viktigt för att företagshälsovården ska kunna utvecklas och nå fler personer. Arbetsmiljöverket har en betydelsefull roll när det gäller informationsspridning inom arbetsmiljöområdet i stort, däribland om frågor kopplade till företagshälsovården. Utskottet välkomnar att Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan under 2012 utvecklade ett samarbete för att bättre koordinera sina insatser på detta område.

När det gäller statens ekonomiska stöd till en väl fungerande företagshälsovård konstaterar utskottet att bidraget till företagshälsovården i dess nuvarande form inte har fungerat enligt intentionerna. Betydande belopp har inte kommit till användning. Regeringen har därför frångått systemet med ett generellt stöd till företagshälsovårdsföretag till förmån för ett system där bidrag betalas ut till arbetsgivare för köp av stöd i de enskilda sjukfallen, ett s.k. arbetsplatsnära stöd. Stödet kan köpas från bl.a. företagshälsovården och ska underlätta för arbetsgivare att ta sitt rehabiliteringsansvar, så att den anställdes arbetsförmåga tidigt kan tas till vara på arbetsplatsen och på så sätt öka möjligheterna att kvarstå eller återgå i arbete. Det nya arbetsplatsnära stödet trappas upp från 30 miljoner kronor 2014 till 100 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016. I samband med förändringen görs också informationsinsatser för att fler arbetsgivare ska begagna sig av möjligheten att få stöd för att med hjälp av företagshälsovård förbättra sitt förebyggande arbetsmiljöarbete.

Till skillnad från vad som framförs i vissa av motionerna anser utskottet att utformningen av en effektiv företagshälsovård, anpassad till den enskilda arbetsplatsens behov, även fortsättningsvis bör vara parternas ansvar. Utskottet anser att de insatser som vidtagits på området, ambitionen om fortsatt informationsspridning och ett mer effektivt stödsystem bör kunna leda till att tillgången till företagshälsovård ökar.

Utskottet välkomnar det pågående arbetet med att utveckla företagshälsovården och föreslår att riksdagen avslår motionerna 2013/14:Sf213 (S) yrkande 1, 2013/14:A202 (V) yrkande 14, 2013/14:A241 (S), 2013/14:A320 (S), 2013/14:A346 (S) yrkandena 1 och 2 samt 2013/14:A386 (M).

Omställningsavtal för sjukskrivna

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om omställningsavtal för sjukskrivna.

Jämför reservationerna 5 (S) och 6 (V).

Motionerna

Socialdemokraterna anför i motion 2013/14:Sf379 av *Tomas Eneroth m.fl.* att parterna på arbetsmarknaden under lång tid har haft en mycket viktig funktion i att skapa stabilitet, inte bara vad gäller löneavtalen, utan också kring försäkringar och andra trygghetssystem. Partiet vill bygga vidare på detta och stimulera parterna att, t.ex. genom omställningsavtal, öka sitt engagemang för att stödja sjukskrivna att snabbt komma tillbaka till arbete (*yrkande 16*). Det förutsätter enligt partiet en fungerande riskspridning mellan arbetsgivare och mellan branscher.

Genom ett omställningsavtal för sjukskrivna kan enligt vad *Vänsterpartiet* framför i motion 2013/14:Sf219 av *Wivi-Anne Johansson m.fl.* en struktur skapas så att alla parter tar sitt ansvar. Det skulle innebära att fack och arbetsgivare sluter avtal om resurser för omställning för de personer som blir arbetslösa i och med att de saknar arbetsförmåga för sin tidigare anställning men som bedöms kunna söka andra arbeten. För att få till stånd ett omställningsavtal vid sjukdom krävs dock att staten driver på för en överenskommelse. Regeringen bör därför ta initiativ till ett treparts-samtal med arbetsmarknadens parter för att få till stånd ett omställningsavtal vid sjukdom (*yrkande 7*).

Utskottets ställningstagande

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet förordar att regeringen tar initiativ till samtal med arbetsmarknadens parter om omställningsavtal med målet att underlätta för sjukskrivna att komma tillbaka till arbete. Utskottet kan

konstatera att regeringen framgångsrikt har tagit initiativ till trepartssamtal med arbetsmarknadens parter inom olika områden. Utgångspunkter för trepartssamtalen är att parterna och regeringen tillsammans ansvarar för arbetsmarknadens funktionssätt, att ansvaret för lönebildningen vilar på parterna och att överenskommelser bygger på initiativ från parterna. Trepartssamtal har förts på tre områden: yrkesintroduktionsavtal, omställningsfrågor och korttidsarbete.

När det gäller omställningsfrågor har samtalen hittills berört bl.a. bättre möjligheter till utbildning genom att t.ex. erbjuda vidareutbildning på ett sätt som är enkelt att kombinera med arbete och individens försörjning under tiden i utbildning. För att förbättra omställningsmöjligheterna på arbetsmarknaden föreslog regeringen också ett antal förändringar i budgetpropositionen för 2014 när det gäller studiemedelssystemet och möjligheten att bedriva studier på eftergymnasial nivå. Vidare föreslogs vissa förändringar och förtydliganden i skattelagstiftningen. Inom Regeringskansliet förbereds också enligt vad som framfördes i budgetpropositionen för 2014 förslag som gäller möjligheten att kombinera arbetslöshetsersättning och studier.

Utskottet noterar att förhandlingar bl.a. förs om ett utvecklat omställningsavtal mellan Privattjänstemannakartellen (PTK) och Svenskt Näringsliv. Regeringen vill underlätta för parterna att träffa avtal som förbättrar arbetsmarknadens funktionssätt och deltar återkommande i samtal med parterna. Utgångspunkten för sådana samtal måste emellertid enligt regeringens bedömning vara att överenskommelser bygger på initiativ från parterna. Utskottet delar denna bedömning och utgår från att regeringen även fortsättningsvis kommer att delta på ett konstruktivt sätt i parternas arbete med att förbättra människors möjligheter att återkomma i arbete.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2013/14:Sf219 (V) yrkande 7 och 2013/14:Sf379 (S) yrkande 16.

Skador och olycksfall i arbetslivet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör ta initiativ till att i dialog med arbetsmarknadens parter utforma en nollvision för dödsolyckor i arbetslivet. Riksdagen tillkännager vidare för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen måste satsa mer på forskning, utbildning och tillsyn i syfte att minimera arbetsrelaterade dödsfall. Riksdagen tillkännager slutligen för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör ta initiativ till att alla tillbud och olyckor som sker på svensk arbetsmarknad ska rapporteras till Arbetsmiljöverket och att myndigheten ska vara skyldig att registrera dessa. Därmed bifaller riksdagen tre motionsyrkanden om skador och olycksfall i arbetslivet och avslår övriga motionsyrkanden.

Jämför reservationerna 7 (M, FP, C, KD) och 8 (M, FP, C, KD).

Motionerna

Vänsterpartiet anser enligt motion 2013/14:A202 av *Josefin Brink m.fl.* att de 45 personer som dog i arbetsplatsolyckor i Sverige under 2012 är 45 för många. Ingen människa ska behöva förlora livet på sitt jobb och inget mål för arbetsmiljön kan vara viktigare än att skydda arbetstagare från den risken. Partiet anser därför att regeringen bör ta initiativ till att utforma en nollvision mot dödsolyckor i arbetslivet med konkreta och strategiska delmål (*yrkande 8*). Utöver de som dör i arbetsolyckor finns ett stort antal dödsfall som är arbetsrelaterade. Det kan t.ex. röra sig om personer som under sitt arbetsliv kommit i kontakt med asbest. Vänsterpartiet anser mot denna bakgrund att det måste satsas mer på forskning, utbildning och tillsyn i syfte att minimera arbetsrelaterade dödsfall (*yrkande 9*). Partiet konstaterar också att en väl fungerande rapportering och registrering av tillbud och olyckor är av stor vikt för att det förebyggande arbetsmiljöarbetet ska vara effektivt. Därför bör alla tillbud och olyckor som sker på svensk arbetsmarknad rapporteras till Arbetsmiljöverket som ska ha skyldighet att registrera dessa (*yrkande 10*).

Insatser mot arbetsolyckor och arbetssjukdomar är också huvudtemat i motion 2013/14:A226 av *Christer Engelhardt (S)* om ett långsiktigt och ambitiöst arbetsmiljöarbete. *Hannah Bergstedt (S)* anser i motion 2013/14:A287 att regeringen bör uppdraga åt Arbetsmiljöverket att undersöka sambanden mellan ökade arbetsplatsolyckor, bristande utbildning och den pressade situationen på arbetsmarknaden. I motion 2013/14:A381 av *Monica Green (S)* framhålls vikten av att undvika arbetsskador bland unga, mot bakgrund av att arbetsskadorna ökar mest bland personer under 25 år.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att grunden för en framgångsrik arbetsmiljöpolitik är att arbetsmiljön ska förebygga ohälsa och olycksfall och motverka att människor utestängs från arbetet. En god arbetsmiljö ska även ta hänsyn till människors olika förutsättningar och bidra till utvecklingen av både individer och verksamhet. Syftet med arbetsmiljöpolitiken måste enligt utskottets mening vara att skapa säkrare jobb med minsta möjliga risk för att drabbas av arbetsrelaterade olyckor och sjukdomar. Det är därför enligt utskottets mening anmärkningsvärt och beklagligt att regeringen minskat resurserna till Arbetsmiljöverket samtidigt som den beslutat att avveckla den samlade kompetensen inom arbetslivsforskningen som fanns vid Arbetslivsinstitutet.

En nollvision för dödsolyckor

Utskottet finner det vara oacceptabelt att 45 personer dog i arbetsplatsolyckor i Sverige 2012. Åren dessförinnan omkom 51 respektive 58 personer. De hårdast drabbade branscherna 2012 var transport- och magasinerings-, tillverkningsindustri och byggindustri. Även om dödstalen varierat något mellan år och branscher anser utskottet att det borde vara självklart att ingen människa ska behöva förlora livet på sitt jobb. Inget mål för arbetsmiljön kan vara viktigare än att skydda arbetstagare från den risken. Utskottet noterar att Arbetsmiljöverket tar initiativ till viktiga punktinsatser, bl.a. i januari 2014 då verket inledde en särskild inspektionsinsats inom tillverkningsindustrin med fokus på mindre företag. Utskottet kan samtidigt konstatera att det i dag saknas en samlad nationell strategi för att förhindra dödsolyckor i arbetslivet.

Utskottet noterar att sedan Sverige införde en nollvision för dödsfall i trafiken har antalet dödsolyckor minskat kraftigt. Det måste enligt utskottets mening vara lika viktigt att skydda medborgarnas liv när de befinner sig på jobbet som när de befinner sig i trafiken. Det är därför dags att införa en nollvision för dödsolyckor även i arbetslivet.

Mot denna bakgrund anser utskottet att regeringen bör ta initiativ till att i dialog med arbetsmarknadens parter utforma en nollvision för dödsolyckor i arbetslivet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motion 2013/14:A202 (V) yrkande 8.

Insatser i syfte att minska arbetsrelaterade dödsfall

Utöver de som dör i arbetsolyckor finns ett stort antal andra dödsfall som är arbetsrelaterade. Utskottet noterar att det av en kunskapsöversikt beställd av Arbetsmiljöverket (Rapport 2010:3) framgår att åtminstone 800 dödsfall varje år i åldrarna 25–74 i cancer, lung- och luftvägssjukdomar samt hjärt-kärlsjukdomar är arbetsrelaterade. Dessutom tillkommer ca 200 dödsfall i cancer som bedöms vara arbetsrelaterade i åldrarna 75 år och

äldre. Vidare finns arbetsrelaterade dödsfall i åldrar över 75 år för hjärt-kärlsjukdomar samt lung- och luftvägssjukdomar. Eftersom dödligheten i dessa åldrar är hög kan antalet arbetsrelaterade dödsfall enligt rapportförfattarna vara stort, vilket innebär att betydligt mer än 1 000 dödsfall per år skulle vara arbetsrelaterade. I en finsk studie som refereras i kunskapsöversikten bedömdes att ca 7 procent av samtliga dödsfall 1996 i Finland i åldrarna 25–74 år var arbetsrelaterade.

Utskottet noterar att Arbetsmiljöverket också beställt en uppföljande studie (Rapport 2012:9) som bl.a. hade till syfte att belysa i vilken grad man kan relatera den arbetsrelaterade hjärt-kärlsjukligheten till vissa näringsgrenar eller yrken. I översikten görs bedömningen att personer inom vård och omsorg har en jämförelsevis hög exponering för s.k. job strain (dvs. höga krav i kombination med låg kontroll) och skiftarbete, vilket ökar risken för hjärt-kärlsjukdomar. För kvinnor är vård och omsorg också den sektor som innehåller ojämförligt flest exponerade. Rapportförfattarna konstaterar även att utbildningssektorn – även den kvinnodominerad – är en sektor där job strain förefaller öka påtagligt, vilket kan betyda att personer verksamma inom denna sektor har en ökande risk för att drabbas av en arbetsrelaterad hjärt-kärlsjukdom. Utskottet noterar samtidigt att författarna pekar på att det har varit svårt att få fram data som är representativa och aktuella för Sverige från andra källor än arbetsmiljöundersökningarna och att en uppdelning på både ålder och kön är omöjlig i många fall, då antalet som svarat är för få i respektive undergrupp.

Utskottet kan konstatera att alltför många människor dör i arbetsrelaterade sjukdomar varje år. Ett stressigare arbetsliv, framför allt i kvinnodominerade sektorer, med ökade inslag av s.k. job strain och låg kontroll över den egna arbetstiden, riskerar att motverka en positiv utveckling i manligt dominerade sektorer. Regeringen måste därför satsa mer på forskning, utbildning och tillsyn i syfte att minimera arbetsrelaterade dödsfall. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motion 2013/14:A202 (V) yrkande 9.

Rapportering och registrering av tillbud och olyckor

Utskottet anser vidare att en väl fungerande rapportering och registrering av tillbud och olyckor är av stor vikt för att det förebyggande arbetsmiljöarbetet ska kunna vara effektivt. Det statistiska underlaget är också viktigt för arbetsmiljöforskningen.

Utskottet kan konstatera att det finns officiell statistik över olycksfall i arbetet sedan 1906. Sedan 2001 tas statistiken fram av Arbetsmiljöverket. Enligt 2 § arbetsmiljöförordningen (1977:1166) ska arbetsgivaren utan dröjsmål underrätta Arbetsmiljöverket om olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbete som har lett till dödsfall eller svårare personskador eller samtidigt drabbat flera arbetstagare. Detsamma gäller vid tillbud som har inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa. Enligt 42 kap 10 § socialförsäkringsbalken är en arbetsgivare eller arbetsföreståndare som fått kännedom

om en arbetsskada skyldig att anmäla skadan till Försäkringskassan. Andra försäkrade än arbetstagare, exempelvis egenföretagare, ska själva göra arbetsskadeanmälan. Som arbetsskada räknas skada till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet (39 kap. 3 §). Även skada till följd av olycksfall under den vanliga och direkta färden till eller från arbetet räknas som arbetsskada (7 §).

Utskottet konstaterar emellertid att det endast är arbetstagare som är försäkrade i Sverige som omfattas av socialförsäkringsbalkens bestämmelser. Ett aktuellt och växande problem är därför enligt utskottets bedömning det stora mörkertal som kan antas finnas när det gäller arbetsskador som drabbar utländsk arbetskraft som tillfälligtvis arbetar i Sverige. Mot denna bakgrund anser utskottet att regeringen bör ta initiativ till att alla tillbud och olyckor som sker på svensk arbetsmarknad ska rapporteras till Arbetsmiljöverket och att myndigheten ska vara skyldig att registrera dessa. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motion 2013/14:A202 (V) yrkande 10.

Sammanfattningsvis anser utskottet att riksdagen bör tillkännage för regeringen vad utskottet ovan anfört och därmed bifalla de angivna motionsyrkandena. Utskottet anser att motionerna 2013/14:A226 (S), 2013/14:A287 (S) och 2013/14:A381 (S) bör avslås i den mån de inte kan anses vara tillgodosedda med det anförda.

Risker vid ensamarbete, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ensamarbete och sluten kontanthantering.

Jämför reservation 9 (V).

Bakgrund

Av 3 kap. 2 § andra stycket arbetsmiljölagen framgår att när arbetsgivaren vidtar åtgärder för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall ska arbetsgivaren beakta den särskilda risk för ohälsa och olycksfall som kan följa av att arbetstagaren utför arbete ensam. Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrift om ensamarbete (AFS 1982:3) ska bl.a. åtgärder vidtas för att så långt möjligt ordna ensamarbete så att den som utför arbetet ensam inte löper större risk för skada än om flera gemensamt utför arbetet.

Riksdagen fattade den 10 mars 2011 beslut om att i enlighet med arbetsmarknadsutskottets förslag (bet. 2010/11:AU3, rskr. 2010/11:187) tillkännage för regeringen som sin mening att initiativ borde tas att tillsammans med arbetsmarknadens parter utforma ett förslag till lag om sluten kontanthantering inom detaljhandeln.

Motionerna

Vänsterpartiet anser enligt vad som framförs i motion 2013/14:A202 av *Josefin Brink m.fl.* att det ökande riskfyllda ensamarbetet ska fasas ut. Det är t.ex. enligt Vänsterpartiet av största vikt att sanktionssystemet görs effektivare och att Arbetsmiljöverkets inspektionsverksamhet ökar i syfte att upptäcka och åtgärda brister i utsatt ensamarbete. Partiet föreslår att ett forsknings- och utvecklingsarbete bör inledas för att ta fram en samlad strategi för att fasa ut allt farligt och riskfyllt ensamarbete (*yrkande 11*). Även *Ingemar Nilsson* och *Susanne Eberstein (S)* föreslår i motion 2013/14:A219 insatser som rör ensamarbete och psykosocial arbetsmiljö, bl.a. att Arbetsmiljöverket ges i uppdrag att se över föreskrifterna om ensamarbete.

Jan R Andersson (M) förordar i motion 2013/14:N229 *yrkande 6* att man ser över möjligheten att slopa framtida krav på slutan kontanthantering för mindre butiker.

Utskottets ställningstagande

Ensamarbete är över lag förknippat med större risker än andra arbetsformer. Det är viktigt att arbetstagaren kan känna sig trygg t.ex. genom larmanordningar och genom att vid behov kunna konsultera arbetsledningen. För att förebygga ohälsa måste arbetet ibland organiseras så att ensamarbete minimeras. Arbetsmiljölagen anger att arbetsgivaren ska beakta den särskilda risk för ohälsa och olycksfall som kan följa av att arbetstagaren utför ett arbete ensam. Arbetsmiljöverket har dessutom utfärdat flera föreskrifter och anvisningar om ensamarbete, särskilt föreskriften Ensamarbete (AFS 1982:3). Arbetsmiljölagen innehåller vidare en bestämmelse som ger skyddsombud rätt att under vissa förutsättningar stoppa ensamarbete. Ensamarbete kan även regleras i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter.

Enligt utskottet är det viktigt att riskerna med ensamarbete tas på allvar. Utskottet vill dock framhålla att olägenheter som orsakas av ensamarbete ofta kan förebyggas genom planering av arbetet. Arbetsgivaren är skyldig att vidta åtgärder så att den som utför ensamarbetet inte löper större risk för skada än om flera gemensamt hade utfört arbetet. När ensamarbete planeras ska arbetsgivaren bedöma riskerna och planera för lämpliga åtgärder. Ibland kan det räcka med att skapa möjligheter, med telefon eller radio, till snabb och säker kontakt med andra personer. I vissa fall kan man inte utföra arbetet ensam. Det är också viktigt att arbetstagarna har tillräcklig utbildning, information och instruktion för att utföra arbetet ensamma.

Utskottet noterar att såväl Arbetsmiljöverket som arbetsmarknadens parter och branschorganisationer är aktiva i frågor som rör ensamarbete. Arbetsmiljöverket genomförde t.ex. under hela 2011 en särskild inspektionsaktivitet om hot och våld i detaljhandeln, som är en bransch där ensamarbete är vanligt. Sammantaget genomfördes 2 040 inspektioner, varav ca 70 procent resulterade i krav på åtgärder. Kraven gällde främst bättre kunskaper.

När det särskilt gäller frågan om *sluten kontanthantering* noterar utskottet att regeringen i proposition 2013/14:104 (s. 35 f.) redovisar Arbetsmiljöverkets rapport om myndighetens arbete för att främja en förbättrad säkerhet när det gäller risken för hot och våld inom detaljhandeln. I rapporten gör Arbetsmiljöverket enligt regeringens redovisning bl.a. bedömningen att det när det är relevant att ställa krav på sluten kontanthantering redan finns möjlighet att ställa det kravet utifrån befintlig lagstiftning. De föreskrifter som finns bedöms vara användbara och fungera bra i sin nuvarande utformning. Inom ramen för nuvarande tillsyn ställs krav på sluten kontanthantering utifrån behoven på den enskilda arbetsplatsen. Arbetsmiljöverket inspekterar regelbundet arbetsplatser inom detaljhandeln där anmälningar om olyckor och tillbud avseende hot och våld gjorts. Arbetsmiljöverket gör även riktad tillsyn på området. Arbetsmiljöverket beskriver vidare i rapporten hur samråd sker med arbetsmarknadens parter för att tillgodose en god arbetsmiljö i detaljhandeln. Som ett exempel på lämpliga initiativ på området anförs möjligheten att i samråd med arbetsmarknadens parter göra en vägledning till detaljhandeln som beskriver vilka faktorer som avgör när krav på sluten kontanthantering ska ställas.

Utskottet välkomnar att den ansvariga myndigheten gjort en noggrann analys av det regelverk som i dag finns för att bedriva ett effektivt tillsynsarbete. Det saknas enligt utskottets mening anledning att ifrågasätta myndighetens slutsats att gällande föreskrifter är användbara och välfungerande i sin nuvarande utformning. Utskottet har därför förståelse för att regeringen inte arbetar vidare med ett lagförslag om sluten kontanthantering i detaljhandeln. Det är samtidigt välkommet att regeringen avser att följa i vilken utsträckning åtgärder med befintligt författningsstöd verkligen förebygger risker för rån och hot i detaljhandeln och därmed förbättrar säkerheten och arbetsmiljön för de butiksanställda. Utskottet anser också, liksom regeringen, att Arbetsmiljöverkets arbete med att i samråd med arbetsmarknadens parter ta fram en vägledning till detaljhandeln som beskriver vilka faktorer som avgör när krav på sluten kontanthantering ska ställas bör påbörjas snarast.

Utskottet välkomnar att arbetsmarknadens parter är aktiva på området. Frågor om ensamarbete får nämligen anses vara sådana frågor som typiskt sett med fördel kan hanteras genom samverkan och avtal mellan parterna. Parterna får i stor utsträckning anses ha de verktyg som behövs för att hitta fungerande lösningar på problemen.

Med det anförda anser utskottet att motionerna 2013/14:N229 (M) yrkande 6, 2013/14:A202 (V) yrkande 11 och 2013/14:A219 (S) bör avslås.

Kränkande särbehandling i arbetslivet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör återkomma med förslag om hur mobbning och trakasserier i arbetslivet ska minska. Därmed bifaller riksdagen ett motionsyrkande om kränkande särbehandling i arbetslivet och avslår övriga motionsyrkanden.

Jämför reservation 10 (V).

Bakgrund

Bestämmelserna i 3 kap. 2 och 2a §§ arbetsmiljölagen om arbetsgivares skyldighet att bedriva förebyggande och systematiskt arbetsmiljöarbete omfattar även arbete för att motverka kränkande särbehandling. Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrift om åtgärder mot kränkande särbehandling i arbetslivet (AFS 1993:17) är arbetsgivaren bl.a. skyldig att planera och organisera arbetet så att kränkande särbehandling så långt som möjligt förebyggs.

Med trakasserier avses enligt 1 kap. 4 § 3 diskrimineringslagen (2008:567) ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Med sexuella trakasserier avses enligt 1 kap. 4 § 4 ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet. Av 2 kap. 3 § framgår bl.a. att en arbetsgivare som får kännedom om att en arbetstagare i samband med arbetet anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier av någon som utför arbete eller fullgör praktik hos arbetsgivaren, är skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Motionerna

Trakasserier i arbetslivet kostar samhället mångmiljardbelopp varje år, konstaterar *Socialdemokraterna* motion 2013/14:A409 av *Ylva Johansson m.fl.* Den stora majoriteten av arbetsgivare tar frågan om trakasserier på stort allvar och arbetar med dessa frågor. Det kan enligt partiet betraktas som en rättvisefråga att de arbetsgivare som genomför ett engagerat arbete mot trakasserier inte får en nackdel i förhållande till den lilla andel arbetsgivare som väljer att inte agera mot trakasserier. *Socialdemokraterna* anser därför att regeringen bör återkomma med förslag om hur mobbning och trakasserier i arbetslivet ska minska (*yrkande 34*).

Vänsterpartiet konstaterar i motion 2013/14:A202 av *Josefin Brink m.fl.* att ungefär var tionde arbetstagare upplever att de är mobbade av sin chef eller av andra arbetstagare. Mobbning är ett stort och alltför lite uppmärksammat arbetsmiljöproblem med allvarliga konsekvenser för de drabbade. Partiet menar därför att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram förslag till en ny lag mot trakasserier i arbetslivet (*yrkande 18*).

Christer Winbäck (FP) framhåller i motion 2013/14:A250 behovet av en nationell handlingsplan mot kränkande särbehandling i arbetslivet. *Finn Bengtsson* och *Marta Obminska (M)* anser enligt motion 2013/14:A377 att man bör se över arbetsmiljö- och diskrimineringslagstiftningarna i syfte att i lämpliga delar där förbättra möjligheterna för ansvariga myndigheter att mer effektivt stävja kränkande särbehandling och s.k. jantelagsmentalitet på våra arbetsplatser. I motion 2013/14:A379 av *Abir Al-Sahlani (C)* föreslås att det tillsätts en utredning som undersöker förekomsten av vuxenmobbning, dess omfattning och om behovet av att kriminalisera vuxenmobbning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att trakasserier i arbetslivet förutom det personliga lidandet för dem som drabbas kostar samhället mångmiljardbelopp varje år. Det handlar bl.a. om uteblivna inkomster, sjukersättningar och vårdkostnader, och bakom varje krona finns drabbade människor.

Arbetsgivarens ansvar för det systematiska arbetsmiljöarbetet enligt arbetsmiljölagen preciseras bl.a. i Arbetsmiljöverkets föreskrift Systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1). Ansvaret omfattar bl.a. att det ska finnas en arbetsmiljöpolicy som beskriver hur arbetsförhållandena i arbetsgivarens verksamhet ska vara, detta för att kunna förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet och uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö. I föreskriften Kränkande särbehandling i arbetslivet (AFS 1993:17) definieras kränkande särbehandling som återkommande klandervärda eller negativt präglade handlingar som riktas mot en enskild person på ett kränkande sätt och som kan leda till att personen ställs utanför arbetsplatsens gemenskap. Kränkande särbehandling kan t.ex. vara mobbning, psykiskt våld, social utstötning och olika former av trakasserier. Den som utsätts för kränkande särbehandling ska snabbt få stöd och hjälp, och det ställs krav på att arbetsgivaren ska planera och organisera verksamheten så att kränkande särbehandling förebyggs. Arbetsgivaren ska också klargöra att en sådan behandling inte accepteras.

Utskottet noterar att det av Arbetsmiljöverkets undersökning Arbetsmiljön 2011 (Rapport 2012:4) bl.a. framgår att 8 procent av de tillfrågade personerna uppgav sig ha varit utsatta för mobbning från chefer eller arbetskamrater vid något tillfälle under de senaste tolv månaderna. Nivån var ungefär densamma bland kvinnor som bland män. Upplevda sexuella tra-

kassier eller trakassier på grund av kön var dock betydligt vanligare bland kvinnor än bland män och det var speciellt de yngre kvinnorna som var drabbade.

Det är enligt utskottets mening viktigt att arbetstagare kan slå larm om missförhållanden på sin arbetsplats. I sammanhanget noterar utskottet att regeringen tillsatt Utredningen om stärkt skydd för arbetstagare som slår larm (dir. 2013:16). En särskild utredare ska se över skyddet för arbetstagare som slår larm om olika former av missförhållanden, oegentligheter eller brott och föreslå åtgärder som syftar till att stärka skyddet och skapa ett tydligare regelverk. Uppdraget ska redovisas senast den 22 maj 2014.

Utskottet vill betona att de flesta arbetsgivare tar frågan om trakassier på stort allvar och arbetar med dessa frågor. Utskottet noterar även att många av arbetsmarknadens partsorganisationer bedriver ett engagerat och värdefullt arbete på detta område. Utskottet anser därför att regeringen, i samråd med arbetsmarknadens parter, bör lyfta fram den psykosociala arbetsmiljön i en kommande handlingsplan.

Men alltför många arbetstagare upplever ändå kränkande särbehandling på sin arbetsplats. Det kan också enligt utskottets mening betraktas som en rättvisefråga att de arbetsgivare som genomför ett engagerat arbete mot trakassier inte får en nackdel i förhållande till den lilla andel arbetsgivare som väljer att inte agera mot trakassier.

Mot denna bakgrund anser utskottet att regeringen bör återkomma med förslag om hur mobbning och trakassier i arbetslivet ska minska. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A409 (S) yrkande 34 tillstyrks. Utskottet anser att motionerna 2013/14:A202 (V) yrkande 18, 2013/14:A250 (FP), 2013/14:A377 (M) och 2013/14:A379 (C) kan avslås av riksdagen i den mån de inte kan anses vara tillgodosedda med vad utskottet nu anfört.

Kvinnors arbetsmiljö

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kunskap om och insatser för kvinnors arbetsmiljö samt forskning om sambandet mellan arbetstider och kvinnors hälsa.

Jämför reservationerna 11 (S, MP, V) och 12 (MP, V).

Motionerna

Socialdemokraterna framhåller i motion 2013/14:A288 av *Ylva Johansson m.fl.* att det förr var män som jobbade i riskbranscherna, medan det i dag i hög grad är kvinnor. Dödsolyckor och invalidiserande olyckor, som främst drabbar män, får stor uppmärksamhet. För kvinnor handlar det ofta om mer smygande problem. *Socialdemokraterna* menar att en förutsättning för

att kunna minska skillnaderna mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden är ökad kunskap om kvinnors arbetsmiljö (*yrkande 10*), vilket bl.a. kräver att Arbetsmiljöverkets tillsynsverksamhet förstärks. *Monica Green (S)* lyfter också i motion 2013/14:A239 fram kvinnors stressiga arbetsmiljö och anser att det behövs både kartläggning, krav på mindre stress, bättre scheman och tryggare arbetsplatser. I motion 2013/14:A339 av *Lena Somestad m.fl. (S)* föreslås att man inom ramen för en ökad satsning på forskning om kvinnor och arbetsmiljö ska utreda sambandet mellan arbetstider och kvinnors hälsa. Även *Caroline Helmersson Olsson m.fl. (S)* ser i motion 2013/14:A389 ett behov av omedelbara insatser för att förbättra kvinnors fysiska och psykosociala arbetsmiljö.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan i stora delar instämma i de synpunkter som framförs av Socialdemokraterna och ett antal enskilda motionärer om behovet av att förstärka kunskapen om kvinnors arbetsmiljö. Av Arbetsmiljöverkets statistik framgår bl.a. att kvinnor svarar för en större andel av sjukfrånvaron än män och att fler kvinnor än män tvingas avsluta sitt arbetsliv i förtid av hälsoskäl. Kvinnor anmäler fler arbetssjukdomar än män, och den vanligaste orsaken till dessa är belastning följt av sociala och organisatoriska faktorer. Kvinnor anmäler även totalt sett fler arbetsskador än män. Under perioden 2003–2011 anmälde kvinnor fler arbetssjukdomar, arbetsolyckor utan sjukfrånvaro och olyckor till och från arbetet än män. Undantaget är arbetsolyckor med sjukfrånvaro där män anmälde fler olyckor än kvinnor.

Till en del kan skillnaderna i mäns och kvinnors arbetsmiljö antas ha en koppling till den könsuppdelning som finns på arbetsmarknaden. Av det faktamaterial som Arbetsmiljöverket har tagit fram framgår bl.a. att endast 4 av de 30 största yrkena i Sverige har en jämn könsfördelning, dvs. 40–60 procent av vardera könet. 66 procent av kvinnorna mellan 20 och 64 år arbetar heltid och 34 procent deltid. För män är siffrorna 89 procent heltid och 11 procent deltid. Under en vecka utför kvinnorna drygt 28 timmar obetalt arbete, medan män utför 20 timmar.

Det är därför enligt utskottets mening välkommet att regeringen har gett Arbetsmiljöverket ett större uppdrag att synliggöra och förbättra kvinnors hälsa i arbetslivet. Arbetsmiljöverket har fått 20,5 miljoner kronor för att genomföra uppdraget, som initierades i januari 2012 och ska redovisas i en slutrapport våren 2015. Myndigheten ska under perioden genomföra särskilda insatser för att förebygga att kvinnor slås ut från arbetslivet på grund av arbetsmiljörelaterade problem.

Inom ramen för uppdraget har Arbetsmiljöverket bl.a. låtit forskare ta fram ett antal kunskapsammansättningar som berör frågor om kvinnors arbetsmiljö. Hittills har exempelvis kunskapsammansättningar på teman som genusperspektiv på arbetsmiljö och arbetsorganisation och belastning, genus och hälsa i arbetslivet tagits fram. Arbetsmiljöverket har också gjort

ett antal riktade inspektionssatsningar, bl.a. om risker för kvinnor och män inom kommunernas hemtjänst och tekniska förvaltning och om kvinnors belastningsergonomi. Under 2012 gjordes därutöver en bredare allmän tillsynsinsats med kvinnors arbetsmiljö i fokus. Den innefattade 1 339 inspektioner i hela landet.

Utskottet anser liksom motionärerna att det är av stor vikt att öka kunskapen om och satsa större resurser på kvinnors arbetsmiljö. Det är därför synnerligen välkommet att regeringen har gett Arbetsmiljöverket ett brett och ambitiöst uppdrag med just denna inriktning. Utskottet förväntar sig att Arbetsmiljöverkets arbete kan leda till en bättre arbetsmiljö på många arbetsplatser där kvinnor arbetar.

Utskottet gör bedömningen att motionsyrkandena i allt väsentligt får anses vara tillgodosedda. Något ytterligare initiativ från riksdagens sida är inte nödvändigt.

Motionerna 2013/14:A239 (S), 2013/14:A288 (S) yrkande 10, 2013/14:A339 (S) och 2013/14:A389 (S) avstyrks.

Arbetsmiljön inom vissa sektorer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om arbetsmiljön inom vissa sektorer.

Jämför reservationerna 13 (MP) och 14 (V).

Motionerna

Miljöpartiet anser enligt motion 2013/14:So348 av *Agneta Luttröpp m.fl.* att man måste arbeta för att göra det intressant att jobba i vården. En bra arbetsmiljö är grundläggande i detta arbete. Arbetsmiljöverket bör enligt partiet därför få i uppdrag att inleda ett särskilt utvecklingsarbete för bättre arbetsmiljö i vården (*yrkande 19*).

En utredning bör enligt *Vänsterpartiets* motion 2013/14:A202 *yrkande 12* av *Josefin Brink m.fl.* tillsättas som ser över konsekvenserna av sänkt personaltäthet i offentligt finansierade välfärdsverksamheter och myndigheter med serviceuppdrag och de regeländringar som genomförts i rätten till ekonomiskt bistånd, ersättning från sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen, när det gäller våld och hot och psykosocial arbetsmiljö för de anställda.

Jasenko Omanovic och *Ingemar Nilsson (S)* föreslår i motion 2013/14:A204 att regeringen uppmärksammas på vägarbetarnas arbetsmiljö. Motionärerna konstaterar bl.a. att samtidigt som säkerheten för trafikanterna har höjts har flera försämringar skett när det gäller säkerheten för vägarbe-

tarna. I motion 2013/14:A284 av *Suzanne Svensson* och *Kristina Nilsson (S)* föreslås att Arbetsmiljöverket gör riktade insatser på flygplatser mot bakgrund av att halten av luftföroreningar på flygplatser är mycket hög.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis när det gäller Vänsterpartiets förslag om att till-sätta en utredning om våld och hot och psykosocial arbetsmiljö för offentligt anställda peka på att Arbetsmiljöverket den 23 december 2013 avrapporterade ett större tillsynsprojekt om hot och våld vid myndighetsutövning. Arbetsmiljöverket gjorde under 2011–2013 över 1 500 besök i landet i verksamheter inom staten och kommunerna som arbetar med myndighetsutövning. Av dessa var ca 900 inspektioner och 600 uppföljningsbesök. Myndigheten konstaterar i rapporten att arbetstagare som arbetar med myndighetsutövning alltför ofta drabbas av våld eller hot om våld i sitt arbete. Eftersom detta kan medföra stora risker för fysiska och psykiska skador är det ett allvarligt arbetsmiljöproblem. Inspektionsinsatsen har riktat in sig mot hur riskerna för våld eller hot förebyggs och hur man har ordnat med efterhjälpande åtgärder för drabbade på de besökta arbetsplatserna. Inspektionerna ledde till att drygt 600 inspektionskrav med nästan 2 600 krav om åtgärder ställdes till besökta arbetsgivare. Detta innebär att 67 procent av de besökta arbetsplatserna fick krav om åtgärder. Utskottet kan konstatera att erfarenheterna från Arbetsmiljöverkets tillsynsarbete om hot och våld vid myndighetsutövning får anses svara väl mot de behov som ligger till grund för Vänsterpartiets förslag.

Miljöpartiets och övriga motionärers förslag skulle – om de vann majoritet – innebära att riksdagen indirekt gav Arbetsmiljöverket instruktioner om att göra en riktad insats mot den ena eller andra sektorn. Utskottet konstaterar att Arbetsmiljöverket är en myndighet under regeringen och att det knappast är lämpligt eller ändamålsenligt att riksdagen i detalj styr myndighetens verksamhet. Arbetsmiljöverket har enligt sin instruktion bl.a. särskilt till uppgift att ha tillsyn över efterlevnaden av arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen. Utskottet anser att myndigheten – som besitter sakkompetensen på arbetsmiljöområdet – har och bör ha stor frihet i utövandet av denna tillsynsuppgift och i bedömningen av vilka tillsynsprojekt som ska initieras. Med detta sagt kan utskottet samtidigt konstatera att flera av de sektorer som nämns i motionerna har varit eller är föremål för föreskrifts- eller tillsynsarbete.

Mot vad som ovan anförts avstyrker utskottet motionerna 2013/14: So348 (MP) yrkande 19, 2013/14:A202 (V) yrkande 12, 2013/14:A204 (S) och 2013/14:A284 (S).

Lokala och regionala skyddsombud

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om lokala och regionala skyddsombud.

Jämför reservation 15 (S, MP, V) och särskilt yttrande (S).

Bakgrund

Av 6 kap. 2 § arbetsmiljölagen framgår bl.a. att ett eller flera skyddsombud (lokalt skyddsombud) ska utses bland arbetstagarna på arbetsställen där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsätts. Skyddsombud utses av en lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns det inte någon sådan organisation, utses skyddsombud av arbetstagarna. På arbetsställen där det inte har tillsatts någon s.k. skyddskommitté, sammansatt av företrädare för arbetsgivaren och arbetstagarna, får en lokal avdelning inom ett förbund eller en sammanslutning av arbetstagare som är jämförlig med en sådan avdelning utse ett skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud). Rätten att utse ett regionalt skyddsombud gäller dock endast om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.

Motionerna

Regionala skyddsombud gör stor nytta för hälsa och säkerhet på våra arbetsplatser enligt *Vänsterpartiets* motion 2013/14:A202 av *Josefin Brink m.fl.* Partiet anser därför att arbetsmiljölagen bör ändras så att regionala skyddsombud ska få rätt att verka på företag med kollektivavtal även om det tillfälligtvis inte finns någon medlem i den kollektivavtalsbärande arbetstagarorganisationen vid företaget (*yrkande 13*).

I motion 2013/14:A236 argumenterar *Hillevi Larsson (S)* för att det är dags att ge skyddsombuden erkännande för det ytterst viktiga förtroendeuppdrag de har valt att ta på sig. Motionären anser att en viktig fråga i sammanhanget är stödet till de lokala skyddsombuden (*yrkande 1*), där de regionala skyddsombuden spelar en viktig roll bl.a. genom att ge dem kunskap om arbetsmiljö och uppbackning gentemot chefen på arbetsplatsen. En annan viktig fråga är de regionala skyddsombudens roll i det förebyggande arbetsmiljöarbetet (*yrkande 2*), bl.a. genom deras kunskaper om vad som krävs för att förebygga skador inom det yrkesområde där deras fackförbund verkar. Motionären anser slutligen att de regionala skyddsombuden bör ges möjlighet att besöka arbetsplatser som har en lokal skyddskommitté eller saknar fackliga medlemmar (*yrkande 3*). Även *Kurt*

Kvarnström och *Carin Runeson (S)* efterlyser i motion 2013/14:A244 att villkoren för den regionala skyddsombudsverksamheten ses över och utvecklas.

Utskottets ställningstagande

De regionala skyddsombuden har bl.a. till uppgift att aktivera och stödja arbetstagersidan i det lokala arbetsmiljöarbetet, främst på mindre arbetsställen där det saknas skyddskommittéer. De regionala skyddsombudens roll är särskilt betydelsefull eftersom många arbetstagare arbetar i mindre företag. Skyddsombuden har en tydlig roll i tillsynen genom sina befogenheter att påtala brister i arbetsmiljön till Arbetsmiljöverket och vid omedelbar eller allvarlig fara för arbetstagares liv avbryta ett arbete, s.k. skyddsombudsstopp. Utskottet har tidigare behandlat frågor om bl.a. regionala skyddsombud, senast i betänkande 2012/13:AU11.

Utskottet instämmer i vad Vänsterpartiet och de socialdemokratiska motionärerna framför om att skyddsombuden är en viktig del av det svenska arbetsmiljösystemet. Ett väl fungerande lokalt skyddsarbete är av central betydelse i det riskförebyggande arbetet, och skyddsombuden har en viktig roll i detta sammanhang. Att skyddsombuden har en central roll för ett fungerande arbetsmiljöarbete framhölls också bl.a. i Pensionsåldersutredningens slutbetänkande (SOU 2013:25).

Utskottet vill även i detta sammanhang understryka den betydelsefulla roll som arbetsmarknadens parter har. Den lokala arbetstagarorganisationen utser t.ex. skyddsombud på arbetsplatsen. Arbetsmiljölagstiftningen förutsätter en väl fungerande samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare. En fortsatt minskad andel arbetstagare som är fackligt organiserade skulle kunna innebära att förutsättningarna för arbetsmiljöarbetet förändras, liksom förutsättningarna att rekrytera kvalificerade skyddsombud. En sådan utveckling vore enligt utskottets mening synnerligen olycklig. Utskottet vill peka på att regeringen i den nationella handlingsplanen för arbetsmiljöpolitiken har angett att det kan komma att behövas kompetensstöd vid generationsväxling för skyddsombuds och regionala skyddsombuds generationsväxlingar. Utskottet delar dock regeringens uppfattning om att detta främst är en fråga för arbetsmarknadens parter.

Utskottet har tidigare pekat på att parterna, utöver sitt deltagande i det praktiska arbetsmiljöarbetet, i stor utsträckning har de verktyg som behövs för att rätta till det som kan uppfattas som brister i regelsystemen, bl.a. genom möjligheterna att anpassa och komplettera lagstiftningen genom avtal. Parterna har även betydelsefulla uppgifter när det gäller utbildning, opinionsbildning, informationsverksamhet, kunskapsbildning och kunskaps-spridning. Utskottet finner skäl att på nytt lyfta fram dessa förhållanden och kan konstatera att parterna får anses ha ett tydligt inflytande på det aktuella området, som i kombination med den underliggande lagstiftningen skapar ett väl balanserat system.

Utskottet vill peka på att staten stöder de regionala skyddsombudens verksamhet med betydande belopp, för 2014 ca 101,5 miljoner kronor. Utskottet noterar även att regeringen nära följer hur den regionala skyddsombudsverksamheten utvecklas. Arbetsmiljöverket ska enligt uppdrag i regleringsbrevet senast den 5 maj 2015 till regeringen rapportera en sammanställning av de centrala arbetstagarorganisationernas (LO, TCO, Saco och Svenska Hamnarbetarförbundet) redovisningar för regional skyddsombudsverksamhet 2014. Redovisningarna ska göras i enlighet med Arbetsmiljöverkets rapport Uppdrag att ta fram mätbara prestationer för den verksamhet som bedrivs av regionala skyddsombud och bl.a. innefatta antalet regionala skyddsombud, hur många arbetsställen de besökt och hur mycket utbildning som bedrivs. Utskottet anser det vara angeläget att staten noga följer och ger stöd till de regionala skyddsombudens verksamhet.

Med hänvisning till det som anförts ovan anser inte utskottet att det finns anledning att föreslå något tillkännagivande. Motionerna 2013/14: A202 (V) yrkande 13, 2013/14:A236 (S) yrkandena 1–3 och 2013/14: A244 (S) bör därför avslås.

Beställaransvar för arbetsmiljön

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om beställaransvar för arbetsmiljön.

Jämför reservation 16 (S, MP, V).

Motionen

Socialdemokraterna uppmärksammar i motion 2013/14:A409 av *Ylva Johansson m.fl.* att en beställare i en entreprenadsituation kan bestämma sättet för utförandet av uppdraget så att entreprenören i praktiken inte kan ta tillräcklig hänsyn till arbetsmiljön. Partiet drar slutsatsen att det finns behov av att förstärka skyddet och förbättra arbetsmiljön för den som arbetar i entreprenadföretag. Socialdemokraterna anser därför att regeringen bör återkomma med förslag på hur frågan om beställaransvar för arbetsmiljön ska lösas (*yrkande 33*).

Utskottets ställningstagande

Socialdemokraterna väcker i motion 2013/14:A409 frågan om ett s.k. beställaransvar, dvs. ett arbetsmiljöansvar för privata och offentliga företag m.fl. som har beställt en tjänst i förhållande till den som utför arbetet.

Utskottet vill inledningsvis påminna om att arbetsgivaren enligt arbetsmiljölagen har huvudansvaret för arbetsmiljön (3 kap. 2 §) och att arbetsgivare och arbetstagar ska samverka för att åstadkomma en god arbetsmiljö

(3 kap. 1 a §). Därutöver ålägger arbetsmiljölagen vissa andra subjekt än arbetsgivare och arbetstagare ett skyddsansvar i vissa avseenden. I 3 kap. 12 och 13 §§ föreskrivs ansvar för den som råder över ett arbetsställe, den som hyr in arbetskraft och den som upplåter en lokal. Ett ansvar som påminner om beställaransvaret finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om byggnads- och anläggningsarbete (AFS 1999:3), där byggherren åläggs att upprätta en arbetsmiljöplan.

Utskottet kan konstatera att grundprincipen enligt arbetsmiljölagen är att det är arbetsgivaren som har ansvaret för arbetsmiljön i förhållande till de egna arbetstagarna. Den som beställer en tjänst utan att vara arbetsgivare har inget generellt arbetsmiljöansvar för den som utför tjänsten. Ett entreprenadföretag har därför det fulla arbetsmiljöansvaret för sina anställda även när det gäller arbete som utförs exempelvis på beställarens arbetsplats. Undantag gäller dock enligt bestämmelsen i 3 kap. 12 § första stycket arbetsmiljölagen, enligt vilken den som råder över ett arbetsställe har ett ansvar för anordningar på arbetsstället, till skydd för alla som arbetar där utan att vara arbetstagare hos denne.

Utskottet noterar att bl.a. Arbetsmiljöverket (Rapport 2012:5) har pekat på fall där beställare i en entreprenadsituation bestämmer sättet för utförandet av uppdraget så att entreprenören i praktiken inte kan ta tillräcklig hänsyn till arbetsmiljön, på det sätt som beskrivs i Socialdemokraternas motion. På ett generellt plan kan det konstateras att det är viktigt att ansvaret ligger hos den som har kompetens, resurser och praktiska möjligheter att lösa problemen; det kan i vissa situationer vara beställaren, men det behöver inte alltid vara så. En beställare som inte har förutsättningar att ta arbetsmiljöansvaret bör inte heller åläggas detta. En eventuell regel om generellt beställaransvar skulle behöva vara nyanserad på så sätt att den träffar bara de fall då ett beställaransvar verkligen är motiverat. Annars riskerar regleringen att motverka sitt syfte genom att tunna ut det ansvar för arbetsmiljön som alltid bör finnas.

Utskottet kan konstatera att olika aspekter av frågan om ett beställaransvar för arbetsmiljön har utretts i närtid, bl.a. av Utredningen om arbetsmiljölagen (SOU 2007:43) och Styrmedelsutredningen (SOU 2009:97). Frågan har också tangerats av 2010 års upphandlingsutredning (SOU 2011:12). Det har emellertid mot ovan givna bakgrund visat sig vara svårt att rättsligt utforma ett generellt beställaransvar som dels kan avgöra i vilken typ av situationer beställaren bör åläggas ansvar, dels kan utformas på ett stringent, klart och lättbegripligt sätt. Vidare måste det dras en gräns mot de andra typer av skyddsansvar som regleras i 3 kap. arbetsmiljölagen. Inte heller mer avgränsade författningsförslag har bedömts möjliga att införa. Även EU-rättsliga begränsningar spelar in vid bedömningen av vad som skulle vara rättsligt möjligt att genomföra.

Utskottet kan konstatera att frågan återkommande har varit och fortfarande är uppmärksammas, särskilt inom vissa branscher och i vissa situationer. Utskottet vill exempelvis lyfta fram att regeringen har gett

Arbetsmiljöverket i uppdrag att senast den 1 oktober 2014 lämna en redovisning till regeringen med en analys av arbetsmiljöansvaret för andra än arbetsgivaren i entreprenad- och inhyrningssituationer (inklusive det s.k. byggherreansvaret). Redovisningen ska omfatta en analys av Arbetsmiljöverkets praktiska tillämpning och tillsyn av regelverket. Redovisningen ska också innehålla en bedömning av om regelverket är ändamålsenligt ur tillsynssynpunkt och för att förebygga ohälsa och olycksfall bland berörda arbetstagare och för att i övrigt uppnå en god arbetsmiljö. Utskottet noterar att frågan också berörs i det uppdrag som regeringen har gett Transportstyrelsen att göra fördjupade analyser av regelefterlevnaden inom taxitrafiken samt att avgöra om det finns särskilda problem med regelefterlevnad inom den s.k. cabotagetrafiken. Även möjligheten att klampa fordon ska ses över. Detta uppdrag ska redovisas senast den 1 mars 2014.

Utskottet kan konstatera att regeringen är uppmärksam på och arbetar aktivt med frågan. Något ytterligare uttalande från riksdagens sida är inte motiverat.

Motion 2013/14:A409 (S) yrkande 33 avstyrks.

Sanktioner vid överträdelser av arbetsmiljöregler

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om sanktioner vid överträdelser av arbetsmiljöregler.

Jämför reservation 17 (V).

Bakgrund

Riksdagen beslutade den 17 juni 2013 om ändrade bestämmelser i 8 kap. arbetsmiljölagen som innebär att administrativa sanktionsavgifter från den 1 juli 2014 i stor utsträckning ska ersätta straffsanktioner (prop. 2012/13:143, bet. 2012/13:AU11, rskr. 2012/13:284). En sanktionsavgift ska tas ut även om överträdelserna inte har skett med uppsåt eller av oaktsamhet. Det högsta beloppet för avgiften höjs från 100 000 kronor till 1 000 000 kronor. I samma ärende beslutades också att straffsanktionerna i huvudsak ska ersättas av sanktionsavgifter även i ett antal lagar om arbetstid.

Motionen

Vänsterpartiet anser enligt motion 2013/14:A202 av *Josefin Brink m.fl.* att det finns goda skäl att använda sanktionsavgifter i fler fall än tidigare, men partiet tycker samtidigt att det måste finnas en viktning mellan olika slags överträdelser på arbetsmiljöområdet. Brott mot arbetsmiljöbestämmelser måste anses väga olika tungt beroende på vilka konsekvenser en överträdelse kan få. Vänsterpartiet tycker att det är bra om brott mot admi-

nistrativa bestämmelser i arbetsmiljölagen kan hanteras med sanktionsavgifter, men när det handlar om människors säkerhet och hälsa anser man att straffsanktionen borde ha behållits. Partiet anser därutöver att den beslutade nivån på den högsta sanktionsavgiften, 1 miljon kronor, är alltför låg. Partiet menar därför att den högsta nivån på sanktionsavgifterna bör höjas (*yrkande 15*). Partiet anser också att man bör göra en utvärdering av förändringarna av sanktionssystemet i arbetsmiljö- och arbetstidslagarna (*yrkande 16*).

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar den reform av sanktionssystemet för överträdelse av arbetsmiljöreger som regeringen nyligen har initierat och som riksdagen har ställt sig bakom. Som utskottet noterade när beslutet fattades leder relativt få brott mot arbetsmiljölagen till lagföring med dagens system. Utskottet framhöll att straffsanktioner generellt sett får anses vara ineffektiva sanktioner när det gäller brott mot arbetsmiljölagen. Utskottet gjorde även bedömningen att ett system med sanktionsavgifter kunde förväntas leda till en snabbare reaktion på överträdelse och ofta en mer kännbar påföljd än vad som är fallet med det straffrättsliga systemet. Utskottet framhöll särskilt att införandet av sanktionsavgifter kan leda till att överträdelse regelmässigt leder till en sanktion. Utskottet noterade även att förslaget att i större utsträckning använda sanktionsavgifter hade brett stöd bland remissinstanserna, däribland Arbetsmiljöverket och flera juridiska instanser. Lagändringarna välkomnades alltså även av tillämparna. Utskottet ser ingen anledning att omvärdera sina bedömningar i dessa avseenden.

Utskottet kan konstatera att Arbetsmiljöverket efter riksdagsbeslutet har gjort en översyn av de bestämmelser som är förenade med straffsanktioner vid överträdelse. Översynen ledde i september 2013 fram till ett förslag i vilket ett 40-tal olika straffsanktionerade bestämmelser i stället föreslås bli förenade med sanktionsavgift. I den konsekvensutredning som Arbetsmiljöverket lämnade i anslutning till förslagen till föreskriftsändringar framhåller myndigheten att den har strävat efter att utveckla ett så enkelt, fungerande och rättssäkert system som möjligt. I arbetet har därför ingått att utarbeta kriterier för när det är lämpligt att tillämpa sanktionsavgifter, och myndigheten har också skapat ett avgiftssystem som anpassats till fyra risknivåer. Risknivå fyra innebär högst risk, och denna kategori innehåller t.ex. risker med fara för livet.

För samtliga straffbestämmelser som har setts över har Arbetsmiljöverket prövat om straffsanktionen kan ersättas av en sanktionsavgift eller inte. I flera fall har införandet av en sanktionsavgift enligt myndigheten inte ansetts vara lämpligt. Det vanligaste skälet till detta har varit att bestämmelsen inte har bedömts uppfylla de uppsatta kriterierna för sanktionsavgifter. Ofta har det handlat om att bestämmelsen inte varit tillräckligt tydligt formulerad för att nå en rättssäker tillämpning. Arbetsmiljöverket anför att

man i några få fall föreslår att bestämmelser förenas med en sanktionsavgift, trots att de inte tidigare varit straffbelagda. Förslaget sändes under hösten 2013 ut på remiss till bl.a. ett stort antal myndigheter och till parternas centralorganisationer. Remissen kompletterades med ett antal dialogmöten under hösten 2013 för att samla in synpunkter från olika intressenter. Utskottet ser positivt på att Arbetsmiljöverket har vinnlagt sig om en process där den ökade tillämpningen av sanktionsavgifter är väl förankrad hos aktörerna på den svenska arbetsmarknaden.

När det gäller frågan om nivåerna på sanktionsavgifterna, som Vänsterpartiet tar upp, anser utskottet att sanktionsavgiften i ett enskilt fall måste kunna sättas så högt att en överträdelse i sig inte kan innebära en vinst. Utskottet anser dock inte att det högsta beloppet behöver sättas högre än vad som föreslagits för att detta ska kunna upprätthållas. Utskottet kan konstatera att huvudspåret i Arbetsmiljöverkets föreskriftsarbete har varit att skapa ett system där stora företag får betala en högre sanktionsavgift än små företag för samma typ av brist. Sanktionsavgiftens storlek föreslås också variera beroende av vilken av de fyra risknivåerna överträdelsen hamnar i. En överträdelse på risknivå fyra föreslås exempelvis kosta mer än en överträdelse på risknivå ett. Minimavgiften för överträdelser i den högsta risknivån fyra föreslås vara 100 000 kronor för de minsta företagen och 1 miljon kronor för de största. Enligt utskottets bedömning kan Arbetsmiljöverkets förslag till differentierade sanktionsavgifter förväntas skapa förutsättningar för att på ett effektivt och ändamålsenligt sätt motverka överträdelser av arbetsmiljöregler. Någon generell höjning av den högsta nivån kan inte anses nödvändig.

När det gäller frågan om att utvärdera förändringarna i sanktionssystemet kan utskottet konstatera att lagändringarna ännu inte har trätt i kraft och att frågan om utvärdering därför får anses vara för tidigt väckt. Utskottet noterar samtidigt att Arbetsmiljöverket som ett ytterligare led i den process som myndigheten redan initierat enligt regleringsbrevet senast den 1 oktober 2014 ska redovisa till regeringen vilka av myndighetens straffsanktionerade föreskrifter som upphävs med anledning av ikraftträdandet av ändringen i arbetsmiljölagen. Redovisningen ska bl.a. omfatta en redogörelse för Arbetsmiljöverkets arbete med att utforma regler om beräkningen av sanktionsavgifter. Redovisningen ska också innehålla en plan för hur straffsanktionerade bestämmelser som inte har ersatts med sanktionsavgifter per den 1 juli 2014 kommer att hanteras och en beskrivning av hur metoder och arbetssätt för Arbetsmiljöverkets inspektörer har utvecklats och kommer att utvecklas under genomförandet av sanktionsreformen. Redovisningen ska dessutom beskriva på vilket sätt erhållna kunskaper och erfarenheter ska tillvaratas i myndighetens verksamhet efter 2014. Utskottet kan konstatera att regeringen således bevakar att Arbetsmiljöverket följer upp lagändringen med erforderligt föreskriftsarbete och insamlade av erfarenheter.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2013/14:A202 (V) yrkandena 15 och 16 kan avslås av riksdagen.

Arbetsmiljöforskning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör tillsätta en utredning om hur arbetslivsforskningen kan samlas och stärkas. Därmed bifaller riksdagen fyra motionsyrkanden om arbetsmiljöforskning.

Jämför reservation 18 (M, FP, C, KD).

Motionerna

Socialdemokraterna påminner i motion 2013/14:Ub570 av *Ibrahim Baylan m.fl.* om att partiet var starkt kritiskt till regeringens nedläggning av Arbetslivsinstitutet (ALI). Avvecklingen av ALI nedmonterade enligt partiets bedömning den arbetsrelaterade forskningen, och ett stort kunskapskapital gick till spillo. Regeringens forskningspolitik säkerställer inte forskningen om arbetslivet. Socialdemokraterna ser enskilda lärosätens möjlighet att prioritera tvärvetenskap och arbetslivsforskning som en av de utvägar som nu måste till för att återupprätta arbetslivsforskningen, och anser att en översyn av möjliga framtida strukturer också bör göras (*yrkande 31*). I motion 2013/14:A409 *yrkande 30* av *Ylva Johansson m.fl.* föreslår Socialdemokraterna också att arbetslivsforskningen samlas i ett nationellt centrum där arbetslivets forskningsbehov kan formuleras och där kunskaper om pågående forskning finns samlade. Även *Adnan Dibrani m.fl. (S)* framhåller i motion 2013/14:A307 behovet av en samlad arbetsmiljöforskning.

Vänsterpartiet konstaterar i motion 2013/14:A202 av *Josefin Brink m.fl.* att det görs spridda forskningsinsatser runt om i landet, vilka dock inte alls uppväger den tidigare neddragningen och splittringen av arbetslivsforskningen. Vänsterpartiet menar att arbetslivs- och arbetsmiljöforskningen är av stor vikt för arbetslivets utveckling. Partiet anser därför att regeringen bör tillsätta en utredning om hur arbetslivsforskningen kan samlas och stärkas (*yrkande 21*).

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att arbetslivsforskningen har minskat drastiskt sedan regeringen lade ned Arbetslivsinstitutet (ALI) 2007. ALI bedrev världsledande och värdefull forskning inom en mängd arbetsrelaterade områden som arbetsmarknad och sysselsättning, arbetsrätt, arbetets organisering, hälsa och ohälsa i arbetslivet, ergonomi och belastning, fysikaliska och

kemiska hälsorisker, integration och jämställdhet. Nedläggningen innebar enligt utskottets mening att kunskaper och resurser skingrades och slösdades bort.

Utskottet kan konstatera att svensk arbetslivsforskning från att ha varit världsledande nu är satt på undantag. Sverige och Portugal är de enda EU-länderna utan ett arbetslivsinstitut. Det saknas en överblick av läget och utvecklingen i arbetslivet. Betydande kunskaper och en samlad bild av forskningen har gått förlorade. Överföringen av forskningsresultat har avstannat, och det är färre både unga och etablerade forskare som får chansen att satsa på arbetslivsforskning.

Utskottet anser att regeringens forskningspolitik inte säkerställer att tillräcklig forskning om arbetslivet bedrivs i Sverige. Regeringen menar att alla ska stå till arbetsmarknadens förfogande, men den investerar inte i den forskning som behövs för att underlätta återgången till arbetslivet och för att människor ska kunna vara kvar längre i arbetslivet. Enligt utskottets bedömning kommer den borgerliga regeringens nedskärningar i välfärdssystemen också att bli svårare att utvärdera som en följd av att arbetslivsforskningen inte ges tillräckliga anslag. Utskottet anser att lösningar av de vardagliga problemen i arbetslivet kräver tvärvetenskaplig forskning i nära samverkan med arbetsmarknadens parter.

Mot denna bakgrund ser utskottet enskilda lärosätens möjlighet att prioritera tvärvetenskap och arbetslivsforskning som en av de utvägar som nu måste till för att återupprätta arbetslivsforskningen. I förlängningen behöver dock Sveriges arbetslivsforskning enligt utskottets bedömning samlas i ett nationellt centrum där arbetslivets forskningsbehov kan formuleras och där kunskaper om pågående forskning finns samlade.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning om hur arbetslivsforskningen kan samlas och stärkas. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motionerna 2013/14:Ub570 (S) yrkande 31, 2013/14:A202 (V) yrkande 21, 2013/14:A307 (S) och 2013/14:A409 (S) yrkande 30 tillstyrks.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

- 1. Förebyggande arbetsmiljöarbete, punkt 1 (S, MP, V)**
av Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Maria Stenberg (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Andersson (S), Mehmet Kaplan (MP) och Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:Sf379 av Tomas Eneroth m.fl. (S) yrkande 6 och avslår motion 2013/14:A285 av Hillevi Larsson (S).

Ställningstagande

Vi accepterar inte en utveckling där människor slås ut från arbetslivet på grund av sjukdom eller skada. Arbetslivet ska vara utformat så att vi orkar arbeta ett helt arbetsliv. Arbetsmiljöarbetet måste stärkas på alla nivåer – både förebyggande insatser och det systematiska arbetsmiljöarbetet behöver utvecklas och prioriteras. Seriös forskning behövs för att åstadkomma genomgripande förbättringar i arbetslivet. Arbetslivsforskningen behöver stärkas och få ett tydligt genusperspektiv.

Arbetslivet måste öppnas även för den som inte i varje stund kan prestera fullt ut, som har svårt att orka ett heltidsjobb, eller som bara klarar en viss typ av arbete. Det måste bli lätt att bidra, oberoende av hur många timmar eller vilket jobb det handlar om. Varje arbetad timme behövs.

Arbetslivet måste bli inkluderande och det förebyggande arbetsmiljöarbetet måste utvecklas.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:Sf379 (S) yrkande 6 tillstyrks.

2. Balans mellan arbete och fritid, punkt 2 (MP)

av Mehmet Kaplan (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Sf264 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 7 och

avslår motion

2013/14:A225 av Phia Andersson (S).

Ställningstagande

Arbetet är i dag närvarande även på fritiden för många människor. Man kan beskriva det som en "mobilifiering" av arbetslivet. En situation där möjligheten att genom elektroniska hjälpmedel ha tillgång till mejl, arbetsdokument, databaser och arbetsrelaterade nyheter varje sekund under dygnet alltför lätt blir ett tvång.

Det gäller också den flexibilitet i arbetslivet som innebär att ansvaret att vara flexibel läggs på många människor med osäkra arbetsförhållanden. De känner sig tvingade att hålla sig tillgängliga för arbetsgivare sju dagar i veckan, om möjligheten att få jobba några timmar skulle dyka upp. Sådana situationer kan vara tillfälligt acceptabla, men är inte hållbara som en permanent lösning på arbetsgivares skiftande behov av arbetskraft. Människor kan naturligtvis bli engagerade i sitt arbete eller så intresserade av sina arbetsuppgifter att det även kan uppta deras tankar på fritiden. I ett samhälle där människorna trivs med sina yrkesval händer givetvis sådant. Men det måste också finnas möjlighet till fritid som är just fri tid. Ett samhälle som inte ger människor möjlighet till återhämtning, rekreation, egna livsmål och tid med familj och vänner riskerar stora samhällsekonomiska problem i form av ökad ohälsa. Rätten till fritid är viktig för den psykosociala arbetsmiljön. I Sverige bör detta huvudsakligen hanteras genom kollektivavtal, men Miljöpartiet vill ge lämplig myndighet i uppgift att se över hur rätten till fritid kan stärkas.

För dem som har fast anställning kan ökat ansvar vara orsaken till att makten över tiden blir lidande. När arbetet består av arbetsuppgifter som arbetstagaren har eget ansvar för att lösa, snarare än en viss arbetstid som ska tillbringas på jobbet, så kan effekten bli att jobbet spiller över på fritiden i form av betald eller i värsta fall obetald arbetstid. Mellan 2009 och 2011 ökade overtiden totalt sett med 10 procent medan sysselsättningen under samma tid endast ökade med 3,1 procent, vilket skulle kunna indikera att en uppgång i ekonomin delvis leder till ökad arbetsbörda för dem som redan är sysselsatta snarare än till nyanställningar. Att sådant händer

vid tillfälliga arbetstoppar är inget stort problem, men ett högt övertidsuttag är inte ett långsiktigt hållbart alternativ till nyanställningar, och obetald övertid är aldrig acceptabel.

Jag anser att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över hur samhället kan stödja människors möjlighet att skapa balans mellan arbete och fritid. Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:Sf264 (MP) yrkande 7 tillstyrks.

3. Arbetsanpassning och rehabilitering, punkt 3 (V)

av Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 17 och avslår motion 2013/14:A227 av Börje Vestlund (S) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Det förebyggande arbetets betydelse för att minska ohälsan kan inte överskattas. Ett mänskligare arbetsliv med bättre arbetsmiljö är nödvändigt för att minimera risk för skador och sjukdom. För att arbetsgivare ska uppfylla de regler och skyldigheter som finns redan i dag krävs att Arbetsmiljöverket får utökade resurser för sitt tillsynsarbete. I dag når Sverige inte ens upp till ILO:s rekommendationer om antalet arbetsmiljöinspektörer. Det borde vara en miniminivå för ett land med höga ambitioner på arbetsmiljöområdet.

Arbetsgivarnas ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering behöver också skärpas. Redan i dag har arbetsgivare skyldighet att göra allt som anses rimligt vad gäller rehabilitering och anpassning av arbetsplats och arbetsuppgifter, men i de fall arbetsgivaren av någon anledning inte vill ha kvar den anställde är incitamenten för att efterleva dessa krav små. Några konsekvenser behöver arbetsgivaren i allmänhet inte vara rädd för.

Lagstiftningens uttalade skyldigheter för arbetsgivaren att anpassa arbetsplats och arbetsuppgifter behöver kopplas till kännbara ekonomiska sanktionsavgifter. Sådana lagstiftade sanktionsavgifter kan med fördel kombineras med reglering i kollektivavtal. Det skulle öka arbetstagarorganisationernas möjligheter att driva fall där arbetsgivare inte fullföljt sina skyldigheter, samtidigt som avtalen möjliggör en bättre anpassning av reglerna. Regeringen bör återkomma med förslag om ekonomiska sanktionsavgifter när det gäller ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A202 (V) yrkande 17 tillstyrks.

- 4. Arbetsgivarens ansvar för företagshälsovård, punkt 4 (S, V)**
av Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Maria Stenberg (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Andersson (S) och Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 14 och avslår motionerna

2013/14:Sf213 av Kristina Nilsson och Eva Sonidsson (båda S) yrkande 1, 2013/14:A241 av Kurt Kvarnström och Roza Güclü Hedin (båda S), 2013/14:A320 av Jasenko Omanovic m.fl. (S), 2013/14:A346 av Börje Vestlund (S) yrkandena 1 och 2 samt 2013/14:A386 av Finn Bengtsson m.fl. (M).

Ställningstagande

Tillgången till företagshälsovård har fortsatt att minska trots att företagshälsovården har en viktig uppgift när det gäller att förebygga och undanröja risker för ohälsa i arbetslivet. Alla arbetstagare bör ha tillgång till en kvalitetssäkrad företagshälsovård. En väl fungerande företagshälsovård som bidrar till att stärka det systematiska förebyggande arbetsmiljöarbetet är av stor betydelse om människor ska orka arbeta fram till 65 år eller längre.

Allt färre arbetstagare har emellertid tillgång till företagshälsovård och för dem som är anslutna till företagshälsovården har nyttan av detta många gånger blivit mindre än tidigare. Arbetsgivare saknar ofta kunskap om företagshälsovårdens roll i det systematiska förebyggande arbetsmiljöarbetet. Man väljer därför ofta det som blir billigast och tecknar s.k. nollavtal med företagshälsovården. Stycketjänster köps där de är billigast. Det urholkar kraftigt värdet av företagshälsovården.

Regeringen bör ta initiativ till att, i samverkan med arbetsmarknadens parter, skapa en effektiv kvalitetssäkrad företagshälsovård som omfattar alla arbetstagare.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A202 (V) yrkande 14 tillstyrks.

5. Omställningsavtal för sjukskrivna, punkt 5 (S)

av Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Maria Stenberg (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S) och Johan Andersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Sf379 av Tomas Eneroth m.fl. (S) yrkande 16 och avslår motion

2013/14:Sf219 av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V) yrkande 7.

Ställningstagande

Parterna på arbetsmarknaden har under lång tid haft en mycket viktig funktion i att skapa stabilitet, inte bara vad gäller löneavtalen, utan också när det gäller försäkringar och andra trygghetssystem. Vi vill bygga vidare på detta och stimulera parterna att genom t.ex. omställningsavtal öka sitt engagemang för att stödja sjukskrivna att snabbt komma tillbaka till arbete.

Det förutsätter en fungerande riskspridning mellan arbetsgivare och mellan branscher. Det behövs ekonomiska drivkrafter för parterna att ta på sig ett sådant ökat engagemang som omfattar såväl aktiva och tidiga insatser för de anställda som är långtidssjukskrivna, som stimulans till förebyggande insatser som förhindrar att ohälsa uppkommer. Vårt förslag om minskat sjuklöneansvar kan tillsammans med en utvecklad företagshälsovård bidra till att mer reell rehabilitering kommer till stånd och arbetslinjen i sjukförsäkringen stärks.

Vad som nu har anförts om parternas engagemang för att stödja sjukskrivna att snabbt komma tillbaka till arbete bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:Sf379 (S) yrkande 16 tillstyrks.

6. Omställningsavtal för sjukskrivna, punkt 5 (V)

av Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Sf219 av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V) yrkande 7 och avslår motion

2013/14:Sf379 av Tomas Eneroth m.fl. (S) yrkande 16.

Ställningstagande

Vänsterpartiet vill se ekonomiska sanktionsavgifter för de arbetsgivare som inte fullgör sina skyldigheter att underlätta för den anställde att återgå till arbete efter sjukdom. Sådana lagstiftade sanktionsavgifter kan med fördel kombineras med reglering i kollektivavtal. Det skulle öka möjligheterna för facken att driva fall där arbetsgivare inte fullföljt sina skyldigheter, samtidigt som avtalen möjliggör en bättre anpassning av reglerna. Genom ett omställningsavtal för sjukskrivna kan en struktur skapas så att alla parter tar sitt ansvar. Det skulle innebära att fack och arbetsgivare sluter avtal om resurser för omställning för de personer som blir arbetslösa i och med att de saknar arbetsförmåga för sin tidigare anställning men som bedöms kunna söka andra arbeten. Det skulle ge arbetsgivare ett intresse av att inte hamna i sådana situationer, vilket skulle öka deras drivkrafter att underlätta för en sjukskriven att komma tillbaka. Samtidigt skulle de personer som trots sådana ansträngningar inte har möjlighet att gå tillbaka till sin gamla arbetsgivare få bättre möjligheter att ta sig vidare till nytt arbete i och med mer resurser till omställning.

LO har nu tagit det första steget till ett sådant avtal genom att föreslå en rehabiliterings- och omställningspakt i en rapport om framtidens sjukförsäkring publicerad sommaren 2013 där det också lämnas förslag på vad en sådan pakt skulle kunna innehålla.

För att få till stånd ett omställningsavtal vid sjukdom krävs dock att staten driver på för en överenskommelse. Att skylla på att huvudavtalsförhandlingarna inte kunde lösa frågan duger inte. Tvärtom lägger det än större ansvar på staten att inta en aktiv roll. Regeringen bör därför ta initiativ till ett trepartssamtal med arbetsmarknadens parter för att få till stånd ett omställningsavtal vid sjukdom.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:Sf219 (V) yrkande 7 tillstyrks.

7. Insatser i syfte att minska arbetsrelaterade dödsfall, punkt 7 (M, FP, C, KD)

av Jessica Polfjärd (M), Katarina Brännström (M), Gustav Nilsson (M), Christer Nylander (FP), Annika Qarlsson (C), Andreas Carlsson (KD), Jenny Petersson (M) och Lotta Finstorp (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 9.

Ställningstagande

Vi delar naturligtvis utskottsmajoritetens bedömning att det är viktigt att arbeta även mot arbetsrelaterade dödsfall som inte är ett resultat av dödsolyckor. Det är svårt att tillförlitligt mäta hur de arbetsrelaterade dödsfallen utvecklar sig, men vi noterar exempelvis att författarna till den rapport som Arbetsmiljöverket beställt om hjärt-kärlsjukdomar (Rapport 2012:9) konstaterar att både hjärtinfarkt och stroke har minskat kraftigt under senaste 10-15 åren. Det gäller både när man mäter incidens och mortalitet och särskilt i den äldsta av de åldersgrupper som analyserats (65-74 år). Det är därför enligt författarna troligt att antalet arbetsrelaterade dödsfall i hjärtkärlsjukdom kommer att minska eftersom dessa sjukdomar minskar kraftigt i samhället generellt sett.

När det allmänt gäller anmälda arbetsolyckor och arbetssjukdomar kan vi konstatera att en kraftig minskning av antalet fall på båda dessa områden skedde under perioden 2003-2009. Under senare år har dock nivåerna på båda dessa områden ökat något jämfört med respektive föregående år. För 2013 förefaller emellertid trenden har brutits för arbetsolyckorna, vilket är positivt. Enligt vår uppfattning måste den långsiktiga trenden för arbetsrelaterade olyckor och sjukdomar anses vara god. Tillgängliga indikatorer på området har haft en positiv utveckling sett över flera år. Vi anser dock att det finns skäl att noga följa och analysera utvecklingen så att den fortsätter i rätt riktning.

För en fortsatt långsiktig minskning av arbetsrelaterade dödsfall och andra arbetsskador är det enligt vår uppfattning viktigt att hänsyn tas till riskutveckling på olika områden. Det är därför värdefullt att Arbetsmiljöverket under 2013 genomförde ett flertal åtgärder riktade mot områden som kan uppfattas som riskområden eller områden där det funnits särskilt behov av kunskapsinsatser. Som exempel kan nämnas särskilda inspektionsinsatser inom ramen för ett regeringsuppdrag om kvinnors arbetsmiljö som bl.a. gällde jämförelser mellan en mansdominerad och en kvinnodominerad kommunal verksamhet och inspektioner med fokus på belastningsergonomi. Ett annat exempel är att Arbetsmiljöverket i november 2013 avslutade en inspektionsinsats av bemanningsbranschen, som är överrepresenterad i förhållande till sin storlek vad gäller arbetsolyckor med sjukfrånvaro. Det är också en bransch där andelen unga arbetstagare är högre än i andra branscher. Granskningen omfattade 759 företag i bemanningsbranschen. Av dem var 332 bemanningsföretag och 427 inhyrande företag. Arbetsmiljöverket har vidare från hösten 2012 och fram till december 2013 besökt utvalda företag som arbetar med skogsbruk. Inom skogsbruket sker många olyckor i jämförelse med antalet sysselsatta, varav många med dödlig utgång.

Arbetsmiljöverket har under året även publicerat kunskapsöversikter gällande inhyrdas fysiska och psykosociala arbetsmiljö (RAP 2013:10), belastning, genus och hälsa i arbetslivet (RAP 2013:9) och hörsel och hörselskador i arbetslivet (RAP 2013:2). Arbetsmiljöverket har under 2013

också reviderat och fattat beslut bl.a. om nya föreskrifter för ställningar, förebyggande av allvarliga kemikalieolyckor och arbete i explosionsfarlig miljö.

Vi tycker att det är tydligt att Arbetsmiljöverket bedriver ett ambitiöst och framgångsrikt arbete för att minska arbetsrelaterade dödsfall och andra arbetsskador.

Med hänvisning till det ovan anförda anser vi inte att något initiativ från riksdagens sida är nödvändigt, och motion 2013/14:A202 (V) yrkande 9 bör avslås av riksdagen.

8. Rapportering och registrering av tillbud och olyckor, punkt 8 (M, FP, C, KD)

av Jessica Polfjärd (M), Katarina Brännström (M), Gustav Nilsson (M), Christer Nylander (FP), Annika Qarlsson (C), Andreas Carlson (KD), Jenny Petersson (M) och Lotta Finstorp (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 10.

Ställningstagande

När det gäller frågan om anmälningar av tillbud och olyckor noterar vi att arbetsgivare enligt arbetsmiljöförordningen är skyldiga att anmäla alla allvarligare olyckor och tillbud, oavsett vilken nationalitet den förolyckade har. Dessa uppgifter redovisas också i de statistiska publikationer som Arbetsmiljöverket ger ut.

Grundprincipen för Arbetsmiljöverkets officiella statistik, som är en del av EU:s statistiksamarbete, är emellertid att arbetsolyckor och arbetsskador ska rapporteras i det land som är den skadades hemland. Det vore därför inte ändamålsenligt att bokföra skador och sjukdomar som drabbar exempelvis utstationerade arbetstagare dubbelt, såväl i hemlandet som i arbetslandet. Att uppställa krav på att anmäla skador såväl i hemlandet som i arbetslandet skulle också riskera att bli ett hinder för den fria rörligheten, eftersom det lägger dubbla krav på exempelvis ett utstationerande företag. Därmed kan det inte heller uteslutas att det uppstår EU-rättsliga hinder mot ett sådant förfarande.

Vi anser det vara rimligt att anmälningen av arbetsskador och arbetssjukdomar liksom i dag är kopplad till anmälningsskyldigheten i 8 § (1977:204) förordningen om arbetsskadeförsäkring. Som påpekas bl.a. i Eurostats metodhandbok för EU:s arbetsskadestatistik (European Statistics on Accidents at Work ESAW Summary methodology 2013) är anmälningsskyldigheten i system kopplade till en skadeförsäkring högre än i system

med en allmän skyldighet för arbetsgivare att anmäla arbetsskador och arbetssjukdomar. Om Arbetsmiljöverket skulle vara skyldigt att registrera och sammanställa statistik över alla arbetsskador och arbetssjukdomar som uppstår på den svenska arbetsmarknaden skulle verket behöva ha ett mycket omfattande system för insamling av uppgifter från myndigheter inom och utanför EU. Det är sannolikt att kvaliteten på en sådan statistik skulle vara mycket svår att upprätthålla.

När det slutligen gäller anmälningsfrekvensen som ligger till grund för den svenska arbetsskadestatistiken vill vi bl.a. peka på att Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan i december 2011 lanserade en ny gemensam webbplats där en arbetsgivare på ett enkelt sätt kan anmäla arbetsskador och tillbud. Ett av syftena var att försöka få ned det betydande mörkertal som finns när det gäller både arbetsskador och tillbud. En arbetsgivare kan nu fylla i hela anmälan via nätet och skicka den samtidigt till båda myndigheterna. Anmälningarna ligger till grund för den nationella arbetsskadestatistiken, och de inrapporterade arbetsskadorna och tillbudena är ett viktigt underlag när Arbetsmiljöverket planerar sin tillsynsverksamhet. Även det faktum att villkoren i de kollektivavtalade ersättningarna förutom i den statliga sektorn ändrades i april 2012 så att man bl.a. kan få ersättning för sjukdom från första dagen efter en arbetsolycka kan enligt Arbetsmiljöverket ha ökat benägenheten att anmäla arbetsolyckor och påverkar hur många som blir sjukskrivna efter en arbetsolycka.

Med hänvisning till det ovan anförda anser vi att något initiativ från riksdagens sida inte är nödvändigt, och motion 2013/14:A202 (V) yrkande 10 bör avslås av riksdagen.

9. Risker vid ensamarbete, m.m., punkt 10 (V)

av Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 11 och avslår motionerna

2013/14:N229 av Jan R Andersson (M) yrkande 6 och

2013/14:A219 av Ingemar Nilsson och Susanne Eberstein (båda S).

Ställningstagande

Utvecklingen mot det s.k. 24-timmarssamhället innebär en ökad belastning på arbetstagare socialt, psykiskt och fysiskt. De som ofta arbetar på kvällar och nätter arbetar också ofta ensamma och löper risk för att utsättas för våld och hot. Det är inom omsorgsarbete och servicejobb de största

riskerna finns. Allra mest utsatta för riskfyllt ensamarbete är arbetarkvinnor. Mer än var femte kvinna i ett LO-yrke uppgav i LO:s stora arbetsmiljöundersökning från 2012 att de jobbar ensamma och utsätts för risker varje vecka.

Vänsterpartiet anser att det ökande riskfyllda ensamarbetet ska fasa ut. Det är ohållbart att stora yrkesgrupper lever med ständig oro för att utsättas för hotfulla eller våldsamma situationer på sitt jobb. Det krävs en strategi och målinriktade insatser inom flera områden för att fasa ut det riskfyllda ensamarbetet. Det är t.ex. av största vikt att sanktionssystemet görs effektivare och att Arbetsmiljöverkets inspektionsverksamhet ökar i syfte att upptäcka och åtgärda brister i utsatt ensamarbete. Ett forsknings- och utvecklingsarbete bör inledas för att ta fram en samlad strategi för att fasa ut allt farligt och riskfyllt ensamarbete. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt ungas utsatthet.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A202 (V) yrkande 11 tillstyrks.

10. Kränkande särbehandling i arbetslivet, punkt 11 (V)

av Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 18 och avslår motionerna

2013/14:A250 av Christer Winbäck (FP),

2013/14:A377 av Finn Bengtsson och Marta Obminska (båda M),

2013/14:A379 av Abir Al-Sahlani (C) och

2013/14:A409 av Ylva Johansson m.fl. (S) yrkande 34.

Ställningstagande

Ungefär var tionde arbetstagare upplever att han eller hon är mobbad av sin chef eller av andra arbetstagare. Mobbning är ett stort och alltför lite uppmärksammat arbetsmiljöproblem med allvarliga konsekvenser för de drabbade. Mobbning på jobbet leder i första hand till stort psykiskt lidande, men ökar också risken att bli fysiskt sjuk. Forskare vid det danska centret för arbetsmiljö har visat att kränkningar på jobbet har samma effekt som posttraumatisk stress.

I dag saknas en tydlig lagstiftning som skyddar den som utsätts för trakasserier på jobbet. En lucka i lagstiftningen gör att anställda kan frysas ut och systematiskt mobbas av en chef eller av andra arbetstagare utan att någon ställs till svars.

Enligt arbetsmiljölagen ska arbetsgivare arbeta förebyggande mot trakasserier och mobbning, men den arbetsgivare som inte prioriterat det förebyggande arbetet eller inte åtgärdat påtalad mobbning behöver i dag inte stå till svars ens om det går så långt att den drabbade blir sjukskriven.

I arbetsmiljölagen finns bestämmelser som innebär att arbetsgivare är skyldiga att arbeta mot kränkande särbehandling och Arbetsmiljöverket kan utdöma vite för arbetsgivare som inte sköter sig. Det är dock otillräckligt eftersom arbetsmiljölagen är en förvaltningsrättslig lag som reglerar förhållandet mellan arbetsgivaren och staten. Lagen ger ingen lösning eller upprättelse i form av erkännande eller ekonomiskt skadestånd till den som blivit trakasserad. För att kunna få sin rätt prövad i domstol behövs det en arbetsrättslig lag.

Arbetsrätten behöver stärkas så att den drabbade kan få sin sak prövad samt få upprättelse och ekonomiskt skadestånd. Därför behövs en ny lag mot trakasserier i arbetslivet. Fackförbundet Vision har formulerat ett förslag på hur en sådan lagstiftning skulle kunna utformas. Vänsterpartiet anser att förslaget är en bra utgångspunkt för ett kommande lagstiftningsarbete. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram förslag till en ny lag mot trakasserier i arbetslivet med utgångspunkt i vad som anförts.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A202 (V) yrkande 18 tillstyrks.

11. Kunskap om och insatser för kvinnors arbetsmiljö, punkt 12 (S, MP, V)

av Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Maria Stenberg (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Andersson (S), Mehmet Kaplan (MP) och Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2013/14:A288 av Ylva Johansson m.fl. (S) yrkande 10 och
2013/14:A389 av Caroline Helmersson Olsson m.fl. (S) samt
avslår motion

2013/14:A239 av Monica Green (S).

Ställningstagande

Förr var det män som jobbade i riskbranscherna. I dag är det i hög grad kvinnor. Dödsolyckor och invalidiserande olyckor, som främst drabbar män, får stor uppmärksamhet. För kvinnor handlar det ofta om mer smygande problem. Kvinnor och män jobbar till stor del i olika branscher,

men också på en och samma arbetsplats kan villkoren vara olika. I städbranschen kan det vara så att kvinnor städar med manuell mopp, medan männen kör städmaskin. Det innebär olika risker. Därför måste arbetsgivarna bli bättre på att göra riskanalyser av kvinnors och mäns arbetsmiljöer.

Stress och högt tempo är den vanligaste orsaken till kvinnors ohälsa på jobbet. Den könsuppdelade arbetsmarknaden kan mycket väl vara en orsak till att kvinnor i större utsträckning än män är sjukfrånvarande. Att kvinnor dubbelarbetar genom att ta det största ansvaret för hem och barn kan vara en annan orsak. Kvinnor och män får helt enkelt inte samma chans till återhämtning på sin fritid. En del av lösningen på problemet ligger i en omfördelning av ansvaret för det obetalda hemarbetet.

Dubbelt så många kvinnor som män får belastningsskador på jobbet. Huvudorsaken är att kvinnor har mer ensidiga arbetsuppgifter och att de mer sällan än män kan bestämma sin egen arbetstakt. Detta är ett arbetsorganisatoriskt problem som kan och ska åtgärdas i arbetslivet. Olika arbetsredskap måste också anpassas till kvinnor. Forskningsresultaten visar att kvinnor med monotona arbetsuppgifter, bl.a. olika typer av montering, i högre grad än män riskerar att få arbetsrelaterade skador, såsom muskelsmärk.

En god arbetsmiljö handlar dock inte bara om fysiska faktorer. Även den psykosociala arbetsmiljön är av stor vikt för människors välbefinnande och utvecklingsförmåga. Det är tydligt att den psykosociala arbetsmiljön är en av vår tids mest angelägna jämställdhetsfrågor. I LO:s rapport Arbetsmiljö 2012 – klass och kön (2013) framgår det att dagens arbetsliv ofta är mycket intensivt. Till exempel har drygt 70 procent av kvinnor i arbetaryrken inom offentlig och privat service bara små möjligheter att ta en kort paus. Samtidigt som kraven har ökat har det egna inflytandet minskat. Kvinnliga arbetare har fått störst försämring, följda av kvinnliga lägre tjänstemän och därefter manliga arbetare. LO:s rapport visar också att det s.k. 24-timmarssamhället bärs upp av kvinnliga arbetare. Bara en av tre kvinnliga arbetare arbetar enbart vardagar på dagtid. Att arbeta ensam och riskera att hamna i hotfulla situationer är en klass- och könsfråga. Därför är det oroväckande att endast 33 procent av kvinnorna och 40 procent av männen inom privat sektor uppger att det pågår ett systematiskt arbetsmiljöarbete på deras arbetsplats. Där behovet är som störst är de förebyggande resurserna som minst. Ett annat allvarligt psykosocialt arbetsmiljöproblem är kränkande särbehandling på arbetsplatsen.

Vidare är det tydligt att det finns ett samband mellan arbetsmiljö och anställningsvillkor. Handelsanställdas förbund visade i en undersökning från 2012 att många tillfälligt anställda på en arbetsplats ger en sämre arbetsmiljö för alla, även för tillsvidareanställda. På arbetsplatser med hög grad av tillfällig bemanning upplever 65 procent av de anställda att det ofta fattas personal, och drygt 58 procent kommer alltid eller ofta hem utmattade från arbetet. Utvecklingen är allvarlig ur ett jämställdhetsperspektiv eftersom visstidsarbete är mer utbrett inom kvinnodominerade sektorer än i mansdominerade. Tyvärr håller detta mönster i sig även bland yngre

generationer. I Folksam rapport Valfärdstendens från 2012 konstateras att unga kvinnor har vikariat, timanställningar och visstidsanställningar i betydligt högre grad än unga män. Närmare 80 procent av männen är tillsvidareanställda, mot knappt 60 procent av kvinnorna.

Vi menar att en förutsättning för att kunna minska skillnaderna mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden är ökad kunskap om kvinnors arbetsmiljö och att Arbetsmiljöverkets tillsynsverksamhet förstärks.

Vad som nu har anförts om kvinnors arbetsmiljö bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motionerna 2013/14:A288 (S) yrkande 10 och 2013/14:A389 (S) tillstyrks.

12. Forskning om sambandet mellan arbetstider och kvinnors hälsa, punkt 13 (MP, V)

av Mehmet Kaplan (MP) och Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:A339 av Lena Sommestad m.fl. (S).

Ställningstagande

Arbetstidsfrågan är i högsta grad en kvinnofråga. Medan de flesta män har heltidsarbete, sammanhållna arbetsdagar och fast anställning arbetar en tredjedel av de förvärvsarbetande kvinnorna i Sverige deltid och har oftare än män visstidsanställningar och scheman med delade turer. Samtidigt har kravet på att arbeta obetald övertid under senare år satt ökad press på kvinnor i många tjänstemannayrken. Enligt TCO var det i början på 2000-talet 8 procent av kvinnorna som regelbundet arbetade övertid. Motsvarande siffra 2009 var 16 procent.

Problemet med kvinnors arbetsrelaterade ohälsa har under senare år fått stor uppmärksamhet. Sedan 1980-talet har kvinnor haft högre sjukfrånvaro än män, och skillnaderna fortsätter att öka. Fler kvinnor än män tvingas lämna sina jobb i förtid på grund av ohälsa, trots att kvinnor i genomsnitt arbetar färre timmar än män. Fler kvinnor än män uppger också att arbetsbelastningen har ökat. Belastningsskador är den främsta orsaken till sjukfrånvaron, men på andra plats kommer sociala och organisatoriska faktorer. En viktig organisatorisk faktor är arbetstidens längd och förläggning.

Sedan 1990-talet har frågan om kortare arbetsdagar skjutits i bakgrunden i den politiska debatten, i takt med att arbetstagarnas ställning generellt har försvagats och andra problem har vuxit i betydelse, som visstidsanställningar, skiftarbete, delade turer, ofrivillig deltid och ofrivillig

övertid. Några fackförbund har lyckats korta arbetstiden genom avtal, men för de flesta kvinnor har 40-timmarsveckan som normalarbetstid bestått. Kvinnors alternativ till betald arbetstidsförkortning har förblivit kortad arbetstid utan ersättning, dvs. deltid.

Frågan om hur arbetstiden påverkar jämställdhet och hälsa var föremål för en särskild utredning i början på 2000-talet (Kommittén för nya arbetstids- och semesterregler, SOU 2002:59). I en delrapport analyserades arbetstider i relation till både jämställdhet och hälsa (SOU 2002:49). Sedan denna utredning gjordes har dock mycket hänt på svensk arbetsmarknad när det gäller arbetstiderna. Förvärvsarbetande kvinnors villkor i relation till mäns har därtill ytterligare försämrats. Det är därför angeläget att sambandet mellan arbetstider och kvinnors hälsa åter utreds som en del av en kraftfull satsning på forskning om kvinnor och arbetsmiljö. Detta behövs inte minst som underlag för fortsatta överväganden om framtidens arbetstidslagstiftning. Fler arbetade timmar krävs i framtidens svenska ekonomi, men denna ökning av antalet arbetade timmar måste genomföras på ett sätt som främjar jämställdhet i arbetslivet och säkerställer goda livsvillkor och goda arbetsvillkor för hela befolkningen.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A339 (S) tillstyrks.

13. Arbetsmiljön inom vissa sektorer, punkt 14 (MP)

av Mehmet Kaplan (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:So348 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkande 19 och avslår motionerna

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 12,

2013/14:A204 av Jasenko Omanovic och Ingemar Nilsson (båda S) och

2013/14:A284 av Suzanne Svensson och Kristina Nilsson (båda S).

Ställningstagande

En bra arbetsmiljö är grundläggande för att göra det intressant att jobba i vården. Att ha tid och möjlighet att utföra sitt arbete på ett bra sätt är det som förstås har störst betydelse. Tid för handledning och reflektion är också något som det måste finnas utrymme för, men det finns också mycket annat att peka på. I dagsläget är administrationen en tung del. Miljöpartiet anser att Arbetsmiljöverket bör få i uppdrag att inleda ett särskilt utvecklingsarbete för bättre arbetsmiljö i vården.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:So348 (MP) yrkande 19 tillstyrks.

14. Arbetsmiljön inom vissa sektorer, punkt 14 (V)

av Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 12 och avslår motionerna

2013/14:So348 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkande 19,

2013/14:A204 av Jasenko Omanovic och Ingemar Nilsson (båda S) och

2013/14:A284 av Suzanne Svensson och Kristina Nilsson (båda S).

Ställningstagande

Hot och våld har tyvärr blivit en av de vanligaste anledningarna till skador på jobbet. Ett av tio allvarliga arbetsolycksfall, sådana som leder till kraftiga psykiska eller fysiska besvär i minst 30 dagar, orsakas av hot och våld. Hälften av dessa skador inträffar inom kommuner och landsting. (Källa: AFA Försäkring, Rapport om hot och våld bland kommun- och landstingsanställda 2005–2009.)

Offentligt anställda ger i sitt arbete service till medborgarna i enlighet med politiskt fattade beslut och verkställer politiskt beslutad myndighetsutövning. Det är därför ett särskilt politiskt ansvar att offentligt anställda inte utsätts för våld och hot i sitt arbete.

Det är rimligt att riksdagen ges möjlighet att väga in och ta hänsyn till konsekvenserna för offentligt anställdas arbetssituation innan beslut om ekonomiska medel till offentlig verksamhet fattas och när regeländringar som berör välfärdssystemen planeras. Detsamma gäller vid offentlig upphandling, där offentligt finansierad samhällsservice läggs ut på entreprenad. Om lågt pris prioriteras framför bra arbetsmiljö och tillräcklig bemanning riskerar utsattheten för de anställda att öka. En arbetsmiljöundersökning bland anställda i den konkurrensutsatta spårtrafiken visade exempelvis på en kraftig ökning av hot och våld i samband med ökad stress och mer ensamarbete. Hot och våld förekommer oftast där yrkesutövningen handlar om att människor är i beroendeställning till yrkesutövaren.

Personaltätheten är generellt lägre i offentligt finansierad verksamhet i dag än i början av 1990-talet. Färre anställda utför lika mycket, eller mer, jobb än tidigare. Det ökar pressen på de anställda och även frustrationen hos de medborgare som tar del av de offentliga tjänsterna. Därmed ökar också risken för aggressivitet och hotfulla situationer.

Den ökade förekomsten av hot och våld mot anställda inom skola, vård, omsorg och samhällsservice kan kopplas både till de nedskärningar som genomförts och till försämrade regler i bl.a. sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna.

Urholkad välfärd och ökad otrygghet för den enskilde medborgaren drabbas också de offentligt anställda, som till skillnad från de beslutsfattande politikerna varje arbetsdag står öga mot öga med människor som drabbats av välfärdsförluster, t.ex. elever, sjuka, vård- och biståndsbehövande och arbetssökande.

Mot bakgrund av vad som anförts bör regeringen tillsätta en utredning som ser över konsekvenserna av sänkt personaltäthet i offentligt finansierade välfärdsverksamheter och myndigheter med serviceuppdrag och de regeländringar som genomförts i rätten till ekonomiskt bistånd, ersättning från sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen, när det gäller våld och hot och psykosocial arbetsmiljö för de anställda. Utredningens resultat kan ge ett värdefullt underlag för framtida diskussioner och beslut som rör offentligt finansierad verksamhet.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A202 (V) yrkande 12 tillstyrks.

15. Lokala och regionala skyddsombud, punkt 15 (S, MP, V)

av Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Maria Stenberg (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Andersson (S), Mehmet Kaplan (MP) och Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 13 och

2013/14:A236 av Hillevi Larsson (S) yrkandena 1–3 och avslår motion

2013/14:A244 av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S).

Ställningstagande

Vi bedömer att Arbetsmiljöverkets tillsyn endast når en del av de dåligt fungerande arbetsplatserna, eftersom verket inte har resurser att besöka alla arbetsplatser. Det bästa sättet att ringa in de sämsta arbetsmiljöerna och därmed förebygga arbetsskador i tid vore om alla skyddsombud på arbetsplatser med dålig arbetsmiljö slog larm i tid. För att detta ska vara möjligt krävs att skyddsombudens status höjs och att de får mer stöd och utbildning. Den borgerliga regeringen har dragit in anslag som tidigare gick till utbildning av skyddsombud. Försämringarna av arbetslöshetsför-

säkringen och de höjda avgifterna har gjort att facken har förlorat många medlemmar och fått sämre ekonomi. De har nu betydligt mindre möjligheter att utbilda och stötta skyddsombuden. Anslagen till Arbetsmiljöverket har skurits ned kraftigt, vilket gör skyddsombuden ovärderliga för att se till att människor inte kommer till skada i arbetslivet.

Vi anser att nyckelgruppen i detta arbete är de regionala skyddsombuden. De måste få en större roll i kontakterna med de lokala skyddsombuden och större befogenheter på arbetsplatserna. De regionala skyddsombuden har flera fördelar. För det första jobbar de deltid eller heltid med arbetsmiljöfrågor och har därför tid att fullt ut sätta sig in i vad som krävs för att förebygga skador inom det yrkesområde där deras fackförbund verkar. För det andra är de helt eller delvis anställda av ett fackförbund och är därför inte lika beroende av lön från en arbetsgivare. För det tredje besöker de arbetsplatser där de inte själva arbetar och är därför helt oberoende av att vara dessa arbetsgivare till lags. För det fjärde har de både tid och kompetens att vara ett stöd för de lokala skyddsombuden och ge dem kunskap om arbetsmiljö och uppbackning gentemot chefen på deras arbetsplats.

Enligt nuvarande bestämmelser krävs att en lokal arbetstagarorganisation har en medlem på ett visst arbetsställe för att ett regionalt skyddsombud ska kunna utses för arbetsstället. Inom vissa branscher medför medlemskravet betydande praktiska problem. Det gäller dels branscher med rörliga eller tillfälliga arbetsplatser, dels branscher med allmänt stor personalomsättning och där arbetet i hög grad utförs av bemanningsföretag.

Vi menar att om arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal måste det rimligtvis innebära att ett regionalt skyddsombud är välkommet på arbetsplatsen för att hjälpa till med att bygga upp en tillfredsställande lokal arbetsmiljöorganisation, även om det vid vissa besökstillfällen inte finns någon medlem på arbetsstället.

Mot denna bakgrund anser vi att arbetsmiljölagen bör ändras så att regionala skyddsombud får rätt att verka på företag med kollektivavtal även om det tillfälligtvis inte finns någon medlem i den kollektivavtalsbärande arbetstagarorganisationen vid företaget.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motionerna 2013/14:A202 (V) yrkande 13 och 2013/14:A236 (S) yrkandena 1–3 tillstyrks.

16. Beställansvar för arbetsmiljön, punkt 16 (S, MP, V)

av Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Maria Stenberg (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Andersson (S), Mehmet Kaplan (MP) och Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:A409 av Ylva Johansson m.fl. (S) yrkande 33.

Ställningstagande

Vi noterar att det under de senaste 20 åren i många branscher har skett ett ökat anlitande av entreprenörer som alternativ till egen anställd arbetskraft. Med begreppet entreprenör avses den som i sin verksamhet utför ett uppdrag för annans räkning. Arbetsmiljöverket har redovisat en mängd exempel där beställaren styr arbetsmiljön för entreprenören och dess anställda, vilket kan medföra problem. Här nämns områden som färdtjänst, vård och omsorg, åkeri, bygg- och anläggning samt renhållning och återvinning. I dessa situationer är det enligt vår mening tydligt att beställaren kan bestämma sättet för utförandet av uppdraget så att entreprenören i praktiken inte kan ta tillräcklig hänsyn till arbetsmiljön.

När utomstående entreprenörer anlitas har beställaren redan vid planeringen och projekteringen av arbetet skapat viktiga förutsättningar för att kunna nå en god arbetsmiljö. Entreprenadföretaget blir därmed i olika hänseenden beroende av beställaren. Vår slutsats är att det finns ett behov av att förstärka skyddet och förbättra arbetsmiljön för den som arbetar i entreprenadföretag. Sådan lagstiftning finns i t.ex. Danmark och Finland.

Vi anser att regeringen bör återkomma med förslag på hur frågan om beställaransvar ska lösas.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A409 (S) yrkande 33 tillstyrks.

17. Sanktioner vid överträdelse av arbetsmiljöreregler, punkt 17 (V)

av Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkandena 15 och 16.

Ställningstagande

I juni 2013 beslutade riksdagen om stora förändringar av sanktionssystemet i arbetsmiljö- och arbetstidslagarna. Förändringarna innebär att straffsanktioner i de allra flesta fall ska ersättas med sanktionsavgifter. Den borgerliga regeringens motiv till förändringarna var att det är mer effektivt att direkt på plats kräva in en avgift än att gå genom rättsväsendet.

Vänsterpartiet håller delvis med om detta. Det finns goda skäl att använda sanktionsavgifter i fler fall än tidigare, men det måste också finnas en viktning mellan olika slags överträdelse på arbetsmiljöområdet. Brott mot arbetsmiljöbestämmelser måste anses väga olika tungt beroende på vilka konsekvenser en överträdelse kan få. Det är bra om brott mot administrativa bestämmelser i arbetsmiljölagen kan hanteras med sanktionsavgifter, men när det handlar om människors säkerhet och hälsa borde straffsanktionen ha behållits. Regeringen har helt bortsett från straffsanktionernas preventiva och normerande effekter.

Därtill måste tilläggas att den beslutade nivån på den högsta sanktionsavgiften, 1 miljon kronor, är alltför låg. Vissa verksamheter opererar dagligen med så stora värden att det krävs större summor för att sanktionerna inte bara ska kunna uppfattas som en ekonomisk risk att räkna med. Vänsterpartiet anser att den högsta sanktionsavgiften i stället skulle ha fastställts till 50 prisbasbelopp, vilket även har fördelen att beloppet inte urholkas i takt med inflationen. Den högsta nivån på sanktionsavgifterna bör höjas i enlighet med detta förslag.

Vänsterpartiet befarar att den omfattande avkriminaliseringen av arbetsmiljölagen kan leda till att det förebyggande arbetsmiljöarbetet försvåras. Det kan exempelvis bli mer riskabelt för anställda att larma om missförhållanden, och skyddsombudens preventiva arbete kan bli mindre effektivt. Det är av största vikt att effekterna av förändringarna utvärderas snabbt och noggrant. Vid utvärderingen bör särskild vikt läggas vid synpunkter från skyddsombud och regionala skyddsombud.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A202 (V) yrkandena 15 och 16 tillstyrks.

18. Arbetsmiljöforskning, punkt 18 (M, FP, C, KD)

av Jessica Polfjärd (M), Katarina Brännström (M), Gustav Nilsson (M), Christer Nylander (FP), Annika Qarlsson (C), Andreas Carlson (KD), Jenny Petersson (M) och Lotta Finstorp (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:Ub570 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) yrkande 31,

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V) yrkande 21,

2013/14:A307 av Adnan Dibrani m.fl. (S) och

2013/14:A409 av Ylva Johansson m.fl. (S) yrkande 30.

Ställningstagande

Vi anser att arbetsmarknadens funktionssätt och arbetslivets utveckling är av stor betydelse för samhällsutvecklingen. Det är därför angeläget att arbetslivs- och arbetsmiljöforskning bedrivs med hög kvalitet och i tillräcklig omfattning. För att uppnå en hög sysselsättningsgrad och ett längre deltagande i arbetskraften behövs forskning om hur ett inkluderande, utvecklande och hälsosamt arbetsliv skapas med en bra arbetsmiljö som inte i förtid slår ut människor på grund av skador eller ohälsa.

Vi vill påminna om att utskottet nyligen har låtit ta fram forskningsöversikten Ett förlängt arbetsliv – forskning om arbetstagarnas och arbetsmarknadens förutsättningar (rapport 2013/14:RFR8) för att bidra till en initierad debatt om hur arbetskraften kan tas till vara, mot bakgrund av den ökande medellivslängden och en allt äldre befolkning. Av rapporten framgår bl.a. att forskningen indikerar att arbetsmarknaden skulle kunna anpassas bättre för att bemöta de förutsättningar för fortsatt arbete som finns, bl.a. genom förändringar i arbetsmiljön. Förändringar bör göras på såväl individ-, som arbetsplats- och samhällsnivå om man vill kunna öka de äldres deltagande på arbetsmarknaden. Samtidigt framgår av rapporten att det finns kunskapsluckor när det gäller bl.a. yrkesspecifika problem.

Det är därför mycket bra att det redan bedrivs arbetsmiljörelaterad forskning vid ett stort antal forskningsinstitut, universitet och högskolor i landet. Bland forskningsinstituten kan exempelvis nämnas Institutet för stressmedicin, Institutet för Miljömedicin och IVL Svenska Miljöinstitutet. Vid bl.a. Institutionen för tillämpad miljövetenskap vid Stockholms universitet, Institutionen för ergonomi och aerosolteknologi vid Lunds tekniska högskola och Avdelningen för arbetsvetenskap vid Luleå tekniska universitet bedrivs också olika typer av arbetsmiljöforskning.

Vi anser även att de ytterligare satsningar på arbetslivsforskning som regeringen presenterade i proposition 2012/13:30 Forskning och innovation är välkomna. Vi delar regeringens bedömning att forskningsanslaget för s.k. fria medel till dåvarande Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, som den 1 juli 2013 bytte namn till Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) bör öka med totalt 45 miljoner kronor åren 2013–2016. Forte stöder forskning inom de sex huvudområdena arbete och hälsa, arbetsorganisation, arbetsmarknad, folkhälsa, välfärd och socialförsäkring samt omsorg och sociala relationer. Vi vill även särskilt framhålla den ökning med i slutskedet 50 miljoner kronor som regeringen bedömer bör ske stegvis åren 2013–2016 till Forte för forskning om åldrande och hälsa. Satsningen kommer enligt vår bedömning på ett mycket positivt sätt att bidra till att förbättra kunskaperna om förutsättningarna för ett längre arbetsliv.

Vi vill i sammanhanget också betona vikten av att kunskapen från arbetsmiljö- och arbetslivsforskningen når ut till samhällets alla delar för att komma till nytta vid beslutsfattande och praktiskt arbetsmiljöarbete. Inför 2013 utökade regeringen Arbetsmiljöverkets nuvarande kunskapsspridnings-

uppdrag på så vis att myndigheten skulle inrätta en nationell funktion för kunskapsområdet arbetsmiljö och arbetsliv. Regeringen ökade också anslaget till Arbetsmiljöverket för denna verksamhet. Vi välkomnar att regeringen för 2014 föreslår att Arbetsmiljöverkets arbete på området ska få fortsätta med samma anslagsförstärkning som 2013. Arbetet ska enligt regleringsbrevet fortsätta under 2014 för att successivt ge genomslag i myndighetens kunskapsförmedlande verksamhet. Som en del i detta arbete bör myndigheten i ett första skede utveckla formerna för tillgängligheten och nyttiggörandet av den kunskap som redan finns eller under året tas fram av myndigheten i form av kunskapssammanställningar och statistik.

Vi håller med utskottsmajoriteten om att det finns ett behov av att samla befintlig och tillkommande kunskap på arbetsmiljö- och arbetslivsområdet för att den ska kunna komma arbetslivets aktörer till del. Därför välkomnar vi – liksom parternas centralorganisationer – regeringens initiativ till en nationell kunskapsfunktion. Vi håller emellertid inte med utskottsmajoriteten när det gäller hur forskning på arbetslivsområdet bör bedrivas. Vi anser att fri forskning som bedrivs utifrån ett brett spektrum av olika perspektiv och frågeställningar stimuleras bättre av att bedrivas vid ett större antal enskilda lärosäten än av att samlas i ett enda forskningsinstitut. Vi anser vidare att regeringens ovan beskrivna satsningar väl motsvarar de krav på förstärkning av arbetslivsforskningen som framförs i motionerna.

Mot denna bakgrund anser vi inte att de yrkanden som framförs av bl.a. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet bör föranleda någon åtgärd av riksdagen. Motionerna 2013/14:Ub570 (S) yrkande 31, 2013/14:A202 (V) yrkande 21, 2013/14:A307 (S) och 2013/14:A409 (S) yrkande 30 bör avslås av riksdagen.

Särskilt yttrande

Lokala och regionala skyddsombud, punkt 15 (S)

Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Maria Stenberg (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S) och Johan Andersson (S) anför:

I motion 2013/14:A409 (S) yrkande 31 framförde vi förslag om att ge de regionala skyddsombuden ett vidgat uppdrag som skulle innebära att de får rätt att besöka och bygga upp ett strukturerat arbetsmiljöarbete på arbetsplatser där det finns kollektivavtal, men där det saknas fackliga medlemmar. Detta motionsyrkande behandlades i budgetbetänkandet 2013/14:AU2. Vi står naturligtvis fast vid vårt förslag och bifaller därför i detta betänkande yrkanden med en snarlik innebörd.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013

2013/14:Sf213 av Kristina Nilsson och Eva Sonidsson (båda S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företagshälsovård.

2013/14:Sf219 av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att inleda trepartssamtal med arbetsmarknadens parter för att få till stånd ett omställningsavtal vid sjukdom.

2013/14:Sf264 av Åsa Romson m.fl. (MP):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som kan se över hur samhället kan stödja människors möjlighet att skapa balans mellan arbete och fritid.

2013/14:Sf379 av Tomas Eneroth m.fl. (S):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det förebyggande arbetsmiljöarbetet måste utvecklas.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsmarknadens parters engagemang för att stödja sjukskrivna att snabbt komma tillbaka till arbete.

2013/14:So348 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP):

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Arbetsmiljöverket bör få i uppdrag att inleda ett särskilt utvecklingsarbete för bättre arbetsmiljö i vården.

2013/14:Ub570 av Ibrahim Baylan m.fl. (S):

31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetslivs- och arbetsmiljöforskning.

2013/14:N229 av Jan R Andersson (M):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att slopa framtida krav på slutan hantering för mindre butiker.

2013/14:A202 av Josefin Brink m.fl. (V):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att utforma en nollvision mot dödsolyckor i arbetslivet med konkreta och strategiska delmål.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det måste satsas mer på forskning, utbildning och tillsyn i syfte att minimera arbetsrelaterade dödsfall.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla tillbud och olyckor som sker på svensk arbetsmarknad ska rapporteras till Arbetsmiljöverket som ska ha skyldighet att registrera dessa.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inleda ett forsknings- och utvecklingsarbete i syfte att ta fram en samlad strategi för att fasa ut allt farligt och riskfyllt ensamarbete.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över konsekvenserna av sänkt personaltäthet i offentligt finansierade välfärdsverksamheter och myndigheter med serviceuppdrag och de regeländringar som genomförts i rätten till ekonomiskt bistånd, ersättning från sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen, med avseende på våld och hot och psykosocial arbetsmiljö för de anställda.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regionala skyddsombud ska få rätt att verka på företag med kollektivavtal även om det tillfälligtvis inte finns någon medlem i den kollektivavtalsbärande arbetstagarorganisationen vid företaget.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att, i samverkan med arbetsmarknadens parter, skapa en effektiv kvalitetssäkrad företagshälsovård som omfattar alla arbetstagare.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den högsta nivån på sanktionsavgifterna bör höjas.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att man bör göra en utvärdering av förändringarna av sanktionssystemet i arbetsmiljö- och arbetstidslagarna.

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om ekonomiska sanktionsavgifter när det gäller ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram förslag till en ny lag mot trakasserier i arbetslivet.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om hur arbetslivsforskningen kan samlas och stärkas.

2013/14:A204 av Jasenko Omanovic och Ingemar Nilsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsmiljön för vägarbetare.

2013/14:A219 av Ingemar Nilsson och Susanne Eberstein (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ensamarbete och psykosocial arbetsmiljö.

2013/14:A225 av Phia Andersson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av satsningar på arbetsmiljöfrågor.

2013/14:A226 av Christer Engelhardt (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett långsiktigt och ambitiöst arbetsmiljöarbete.

2013/14:A227 av Börje Vestlund (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rehabiliteringsansvaret bör bli en del av LAS.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att LAS måste blir tydligare, dvs. det ska framgå var arbetsgivarens ansvar upphör och samhällets ansvar börjar.

2013/14:A236 av Hillevi Larsson (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöden till de lokala skyddsombuden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de regionala skyddsombudens roll i det förebyggande arbetsmiljöarbetet.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de regionala skyddsombudens möjligheter att besöka arbetsplatser som har en lokal skyddskommitté eller saknar fackliga medlemmar.

2013/14:A239 av Monica Green (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvinnors stressiga arbetsmiljö.

2013/14:A241 av Kurt Kvarnström och Roza Güclü Hedin (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företagshälsovård.

2013/14:A244 av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att villkoren för den regionala skyddsombudsverksamheten bör ses över.

2013/14:A250 av Christer Winbäck (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en nationell handlingsplan mot kränkande särbehandling i arbetslivet.

2013/14:A284 av Suzanne Svensson och Kristina Nilsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Arbetsmiljöverket bör göra riktade insatser på våra flygplatser.

2013/14:A285 av Hillevi Larsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om dåliga arbetsmiljöer, arbetsrelaterad ohälsa och arbetsmiljöarbete.

2013/14:A287 av Hannah Bergstedt (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att uppdra åt Arbetsmiljöverket att undersöka sambanden mellan ökade arbetsplatsolyckor, bristande utbildning och den pressade situationen på arbetsmarknaden.

2013/14:A288 av Ylva Johansson m.fl. (S):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvinnors arbetsmiljö.

2013/14:A307 av Adnan Dibrani m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av samlad arbetsmiljöforskning.

2013/14:A320 av Jasenko Omanovic m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett förtydligande av arbetsgivarnas ansvar att erbjuda sina anställda en kvalitetssäkrad företagshälsovård.

2013/14:A339 av Lena Sommestad m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inom ramen för en ökad satsning på forskning om kvinnor och arbetsmiljö utreda sambandet mellan arbetstider och kvinnors hälsa.

2013/14:A346 av Börje Vestlund (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att företagshälsovård bör bli obligatorisk på alla arbetsplatser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att företagshälsovården bör kvalitetssäkras.

2013/14:A377 av Finn Bengtsson och Marta Obminska (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över arbetsmiljö- och diskrimineringslagstiftningarna i syfte att i lämpliga delar där förbättra möjligheterna för ansvariga myndigheter att mer effektivt stävja kränkande särbehandling och s.k. jantelagsmentalitet på våra arbetsplatser.

2013/14:A379 av Abir Al-Sahlani (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vuxenmobbning, dess omfattning och om behovet av att kriminalisera vuxenmobbning.

2013/14:A381 av Monica Green (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att undvika arbetsskador bland unga.

2013/14:A386 av Finn Bengtsson m.fl. (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att se över förutsättningarna för ett fortsatt stöd av företagshälsovården i syfte att förbättra möjligheterna för en välfungerande utveckling av arbetsmiljön.

2013/14:A389 av Caroline Helmersson Olsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av omedelbara insatser för att förbättra kvinnors fysiska och psykosociala arbetsmiljö.

2013/14:A409 av Ylva Johansson m.fl. (S):

30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förstärkt arbetsmiljöforskning.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om beställansvar för arbetsmiljön.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mobbning och trakasserier.